
**PERHEARVIOINTI HÄMEENLINNAN
PERHEKESKUKSESSA**

Vanhempien kokemuksia perhearvioinnista

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna 10.5.2012

Tiia Lahti

Tanja Uusitalo

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen kasvatusta

Tekijät	Tiia Lahti, Tanja Uusitalo	Vuosi 2012
Työn nimi	Perhearviointi Hämeenlinnan Perhekeskuksessa	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön työelämäyhteistyökumppanina toimi Hämeenlinnan Perhekeskus. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä Perhekeskuksessa toteutettava perhearviointimenetelmä on tuottanut perhearviointijaksolla olleille perheille. Tutkimuksen avulla pyrittiin kehittämään perhearviointimenetelmää. Perhearvioinnin tutkimiselle oli tilaus, sillä sen vaikutuksia perheiden arkeen ei ollut tutkittu aikaisemmin. Perhearviointia ei myöskään toteuteta Hämeenlinnan Perhekeskuksen käyttämässä muodossa muualla Suomessa, joten aikaisempia tutkimuksia siitä ei ollut.

Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimivat lastensuojelutyön, perhetyön sekä lastensuojelun perhetyön periaatteet. Myös perheelle ominaiset piirteet, kuten perheen arki ja dynamiikka sekä vuorovaikutus ja vanhemmuus olivat olennaisia teorioita tutkimuksen kannalta. Koko tutkimusta ohjasi lastensuojelulaki sekä lain määritelmät lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmänä oli parihaastattelu toteutettu teemahaastattelu perhearviointijaksolla olleille vanhemmille.

Tulokset osoittivat, että perhearviointijaksolla olleet perheet olivat tyytyväisiä perhearviointiin. Perhearviointijakson myötä perheiden arki oli muuttunut merkittävästi parempaan suuntaan. Suurimmat muutokset perheiden ja etenkin lasten arkeen olivat tulleet selkeän päivärytmin tuoman säännöllisyyden ja järjestelmällisyyden myötä. Parantuneen vuorovaikutuksen myötä lapsille oli pystytty luomaan turvalliset rajat. Myös vanhemmuus oli vahvistunut huomattavasti perhearviointijakson aikana ja myös sen jälkeen. Vanhemmuutta oli opittu jakamaan tasapuolisesti vanhempien kesken sekä heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa oli parantunut. Tärkeäksi koettiin myös perhearviointijaksolta saatu yksilöllinen tuki, jonka vaikutukset näkyivät parisuhteessa, vanhemmuudessa sekä lapsen arjessa. Vanhemmat toivoisivat perhearvioinnin tarjoavan jatkossa enemmän yksilöllistä tukea, vertaistukea sekä useampia intervallijaksoja.

Avainsanat lastensuojelulaki, lastensuojelun prosessi, perhearviointi, ehkäisevä lastensuojelutyö, lastensuojelun perhetyö

Sivut 44 s. + liitteet 2 s.

HÄMEENLINNA
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogical Education

Authors Tiia Lahti, Tanja Uusitalo **Year** 2012

Subject of Bachelor's thesis Family Assessment in Family Centre in Hämeenlinna

ABSTRACT

The thesis was commissioned by a municipal child welfare institution in Hämeenlinna. The aim of the study was to find out what the family assessment method, carried out by the child welfare institution, has provided for the families involved in the family assessment program. The study was made to help improve the family assessment method. There was a demand for it, because the effects of family assessment on the families' everyday life have not been studied before. The municipal child welfare institution in Hämeenlinna is the only one in Finland using the family assessment in this form, so no earlier studies have been made about it.

The theoretical frame of reference in this study deals with the principles of child welfare and family work in general, as well as the principles of family work provided by child welfare authorities. The characteristic features of a family, such as family dynamics, attachment relationships, interaction, and parenthood, were also essential theories concerning the study. The whole study was guided by the Child Welfare Act and the non-residential services and support as defined in the Act.

The results showed that the families who attended the family assessment program were very satisfied with the family assessment. Due to the family assessment program the families' everyday life had changed significantly to a better direction. The biggest changes in their everyday lives were brought by the regularity and organization of the new daily routines. Parenthood was strengthened considerably during the family assessment program and also after it. The parents learned how to share parenthood evenly and their mutual interaction improved. The most essential changes in the children's lives were finding safe boundaries through the introduction of regular day routines and improved interaction. The personal support given during the family assessment program was also found important and the results of this were seen both in the parents' couple relationship and in their parenthood.

Keywords Child Welfare Act, process of child welfare, family assessment, preventive child welfare, family work in child welfare

Pages 44 p. + appendices 2 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSEN TAUSTAA.....	3
3	HÄMEENLINNAN PERHEKESKUS.....	4
4	TUTKIMUKSEN TAUSTATEORIA.....	6
4.1	Lastensuojelutyö.....	6
4.2	Lastensuojelun perhetyö.....	7
4.3	Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys.....	11
4.4	Sosiaalipedagoginen orientaatio.....	11
5	TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET.....	12
5.1	Perhe.....	12
5.2	Perheen dynamiikka.....	13
5.3	Vanhemmuus.....	14
5.4	Vuorovaikutus.....	15
6	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	17
7	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
7.1	Laadullinen tutkimus.....	18
7.2	Kohderyhmä.....	18
7.3	Aineiston hankinta.....	19
7.4	Sisällönanalyysi.....	21
8	TUTKIMUSTULOKSET.....	22
8.1	Perheen arki.....	22
8.2	Lapsen arki.....	23
8.3	Vanhemmuus.....	24
8.4	Yksilöllinen tuki.....	25
8.5	Parisuhde.....	26
8.6	Vanhempien palaute perhearviointijaksosta.....	27
9	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	30
9.1	Perheen arki.....	30
9.2	Vanhemmuus.....	32
9.3	Lapsen arki.....	32
10	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	35
11	POHDINTA.....	37
11.1	Tutkimusprosessin kuvaus ja arviointi.....	37
11.2	Jatkotutkimusehdotukset.....	40
11.3	Sosionomin ammatillinen osaaminen perhetyössä.....	41

Liite 1	Haastattelupyyntö
Liite 2	Teemahaastattelurunko vanhemmille

1 JOHDANTO

Tässä opinnäytetyössä tutkitaan, mitä Hämeenlinnan Perhekeskuksessa toteutettava perhearviointimenetelmä on tuottanut perhearviointijaksolla olleille perheille. Perhearviointi on uusi lastensuojelun perhetyön menetelmä Hämeenlinnan Perhekeskuksessa, sillä se on ollut käytössä vuodesta 2008. Uuden lastensuojelulain myötä perhetyö lisättiin lakiin lastensuojelun avohuollon tukitoimeksi. Suomen eduskunta hyväksyi uuden lastensuojelulain 14.2.2007 ja se tuli voimaan 1.1.2008 (Räty 2007, 5).

Tutkimuksen avulla pyritään kehittämään perhearviointimenetelmää. Perhearviointin tutkimiselle on ollut tilaus, sillä sen vaikutuksia perheiden arkeen ei ole tutkittu aikaisemmin. Perhekeskuksen perhetyöntekijän mukaan perhearviointia ei myöskään toteuteta Hämeenlinnan Perhekeskuksen käyttämässä muodossa muualla Suomessa, joten aikaisempia tutkimuksia siitä ei ole (E. Suova, haastattelu 9.1.2012).

Tutkimuksen tärkeimpinä taustateorioina toimivat lastensuojelulaki sekä lain määritelmät lastensuojelun avohuollon tukitoimista. Sosiaalipedagoginen orientaatio ja sosiokulttuurinen innostaminen ovat myös pohjana tutkimukselle. Lisäksi perheelle ominaiset piirteet, kuten perheen arki ja dynamiikka sekä vuorovaikutus ja vanhemmuus ovat olennaisia teorioita tutkimuksen kannalta.

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan konkreettisten muuttujien ja määrien sijaan ilmiöitä sekä erityisesti tutkittavien näkökulmia tutkittavaan ilmiöön liittyen (Kiviniemi 2001, 68). Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmänä on parihaastatteluna toteutettu teemahaastattelu perhearviointijaksolla olleille vanhemmille. Aineistoa analysoidaan teemoittelemalla ja peilaamalla tuloksia teoriaan.

Kokemuksia perhearviointista kerätään haastattelemalla jaksolla olleita vanhempia. Haastattelut on rajattu koskemaan vain perheiden vanhempia, sillä lapset perheissä olivat niin pieniä. Tästä syystä lapsilta on haasteellista saada tutkimustuloksellisesti luotettavaa tietoa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 59). Tarkoitus on kerätä vanhempien kokemuksellista tietoa perhearviointijakson tuottamista muutoksista perheiden arjessa jakson jälkeen. Tavoitteena on saada vastauksia siihen, mikä perheiden arjessa ja vanhemmuudessa on muuttunut sekä miten perhearviointi on muuttanut lapsen elämää.

Valtiotieteiden tohtori Elina Pekkarinen (2011) toteaa tuoreessa tutkimuksessaan Lastensuojelun tieto ja tutkimus, että lastensuojelu tarvitsee lisää tutkimusta sekä lastensuojelun asiakkaista että lastensuojelun palveluiden kustannuksista. Pekkarisen mielestä on tärkeää ottaa huomioon asiakkaiden kokemukset. Erityisen tärkeänä hän pitää lasten kokemuksia lastensuojeluprosessista. Pekkarinen uskoo lisätutkimuksen myös kehittävän lastensuojelun palveluiden laatua sekä palvelujärjestelmää. Tämän vuoksi erilaisia työmetodeja ja käytäntöjä tuleekin tutkia moniammatillisesta näkökulmasta. Tärkeiksi tutkimusaiheiksi Pekkarinen nostaa muun muassa lapsen oikeudet ja osallisuuden. Näitä aiheita käsitellään myös tässä tutkimuksessa.

Opinnäytetyön alussa avataan tutkimuksen taustaa sekä kerrotaan tarkemmin työelämäyhteistyökumppanista Hämeenlinnan Perhekeskuksesta. Tämän jälkeen kuvataan tutkimuksen teoreettista viitekehystä, jonka avulla tutkimukselle on muodostettu tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset. Tutkimuksen toteutuksesta ilmenee tutkimuksen kohderyhmä sekä tutkimuksessa käytetyt aineistonkeruu- ja analyysimenetelmät. Tutkimustulokset ja johtopäätökset esitellään omissa luvuissaan. Lopuksi pohditaan tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä arvioidaan koko tutkimusprosessia.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTAA

Opinnäytetyön aiheen valintaa ohjasi kiinnostus lastensuojelua ja perhetyötä kohtaan. Aihetta opinnäytetyölle haettiin suoraan työelämästä, koska työelämälähtöisyys on tavoitteena Hämeen ammattikorkeakoulun (HAMK) sosiaalialan opinnoissa. Työelämälähtöinen opinnäytetyö palvelee paremmin meitä valmistuvia sosionomeja kuten myös työelämää, joka tutkimuksemme ansiosta saa uutta arvokasta tietoa ja mahdollisuuden kehittää palvelujaan. Opinnäytetyö on uuden tiedon tuottajana myös osa HAMKin tutkimus- ja kehittämistoimintaa. (Hämeen ammattikorkeakoulu 2011.)

Tutkijoina otimme yhteyttä syyskuussa vuonna 2011 Hämeenlinnan kaupungin Perhekeskuksen johtajaan, joka ohjasi viestimme eteenpäin Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhetyöntekijälle. Häneltä saimme aiheen Perhekeskuksen perhearviointimenetelmän tutkimisesta, joka tuntui meistä heti mielenkiintoiselta ja antoisalta aiheelta.

Hämeenlinnan Perhekeskuksessa on ollut vuodesta 2008 lähtien käytössä perhearviointimenetelmä. Hämeenlinnan Perhekeskuksen toteuttamaa perhearviointimenetelmää ei ole tutkittu aiemmin, joten tämänkaltaiselle tutkimukselle oli Perhekeskuksen perhetyöntekijän mukaan tilaus. Perhetyöntekijän mukaan perhearviointia ei ole samassa muodossa käytössä muualla Suomessa, joten aikaisempia tutkimuksia aiheesta ei ole tehty. (E. Suova, haastattelu 9.1.2012.)

Tapasimme perhetyöntekijää henkilökohtaisesti neljä kertaa 10/2011–1/2012 välisenä aikana, joiden lisäksi kävimme keskustelua opinnäytetyön etenemisestä sähköpostitse. Joulukuussa 2011 saimme tutkimusluvan Hämeenlinnan kaupungilta. Tapaamisissa sovimme haastattelutavat perheet ja suunnittelimme tutkimuskysymyksiämme sekä perheille lähetettävää esittelykirjettä (Liite 1) meistä tutkimuksen tekijöinä ja tutkijakokouksesta. Keskustelimme myös perhearviointiin liittyvistä teorioista ja pohdimme yhdessä tietolähteitä opinnäytetyötämme varten. Lisäksi perhetyöntekijä kertoi meille perhearviointin synnystä sekä sen nykytilasta. Haastattelukysymysrunгон (Liite 2) muodostimme Perhekeskuksen perhearviointijakson palautelomakkeiden tietoja apuna käyttäen. Perhetyöntekijä otti ensin yhteyttä haastateltaviin perheisiin, pyysi heiltä suostumuksen haastatteluun ja sopi alustavat haastattelupäivät. Meidän tehtäväksemme jäi sopia puhelimitse perheiden kanssa tarkemmat aikataulut haastatteluille. Vanhemmat haastateltiin kolmen viikon aikana. Tutkimuksen etenemisestä kerromme tarkemmin tutkimuksen toteutus -luvussa.

3 HÄMEENLINNAN PERHEKESKUS

Hämeenlinnan Perhekeskus on kaupungin lastensuojelulaitos, jonka palvelut on tarkoitettu Hämeenlinnan kaupungin ja lähiseudun avohuollon tukitoimien tarpeessa oleville perheille ja nuorille. Lastensuojelulaki määrittelee, että lastensuojelulaitoksessa voidaan järjestää lapsen sijaishuolto. Muita lain määrittelemiä lastensuojelulaitoksia ovat muun muassa lastenkodit ja koulukodit. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 10:57 §.) Hämeenlinnassa näitä palveluja on tarjolla eniten yksityisellä sektorilla.

Lastensuojelulaitoksessa tulee noudattaa lastensuojelulain määritelmää asianmukaisista kasvuoloista ja toimitiloista (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 10:58 §). Lapsella on oikeus kasvaa ja kehittyä turvallisessa ja monipuolisessa kasvuympäristössä (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 1:1 §). Lastensuojelulaitoksen toimitilat ja välineet tulee olla riittävät ja tarkoituksenmukaiset. Laitos voi koostua eri yksiköistä, jotka voivat toimia myös erillisinä toisistaan. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 10:58 §.)

Perhekeskuksessa on 20+1 paikkaa ja se tarjoaa ympärivuorokautista hoitoa. Taimistontiellä ovat sekä vastaanotto- että sijoitusyksikkö, jotka tarjoavat lapsille pysähtymis- ja arviointipaikan sekä lyhytaikaista hoitoa ja kasvatusta. Pollentiellä sijaitseva nuorisokoti mahdollistaa nuorille pitkäaikaisempaa hoitoa. Sijoitettujen nuorten perheiden kanssa tehdään myös yhteistyötä. (Hämeenlinnan kaupunki 2008a.)

Lastensuojelulain mukaan lapsi tai koko perhe voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti avohuollon tukitoimenpiteenä. Avohuollon tukitoimena annettu tuki voi olla arvioivaa tai kuntouttavaa perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Sijoitukseen voidaan päätyä, jotta voidaan arvioida lapsen tuen ja kuntouttamisen tarvetta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 7:37 §.)

Perhearvioinnin tavoitteena on lastensuojelulain mukaisesti tukea lastensuojelun avohuollon tukitoimien tarpeessa olevaa perhettä. Tärkeimpänä tavoitteena on turvata lapsen kasvu, kehitys ja hyvinvointi niin, että lapsi voi asua kotona. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 7:34 §.) Usein perhearviointi saattaa olla viimeinen keino ennen huostaanottoa. Perhearvioinnin avulla voidaan myös valmistella perhettä lapsen huostaanottoon. Sosiaalityöntekijä tekee perheelle lähetteen perhearviointiin. (Suova 2010.)

Perhearvioinnin tarkoituksena on tukea sekä vanhemmuutta että lasten hoitoa ja kasvatusta. Perhearvioinnin aikana perhetyöntekijä antaa työkaluja kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan sekä pyrkii vahvistamaan perheen omia voimavaroja ja toimintakykyä uusissa tilanteissa. Perhearvioinnin avulla pyritään myös tukemaan perheen vuorovaikutustaitoja, laajentamaan perheen sosiaalista verkostoa sekä ehkäisemään syrjäytymistä. Työskentelyn avulla pyritään saamaan perheen todellisuus näkyväksi. Perhearvioinnissa yhteistyötä tehdään muun muassa lastensuojelun sosiaaliohjaajien kanssa, A-klinikan, Vaahteramäen perhetyön, lasten ja nuorten psykiatrian, perheneuvolan sekä perusterveydenhuollon ja koulun kanssa. (Järvinen & Suova n.d.)

Perhekeskuksessa on perheasunto, jonne perheet tulevan kuuden viikon intensiivijaksolle. Intensiivijakson aikana perheiden kanssa työskennellään erilaisten perhetyössä käytettävien perheitä voimaannuttavien menetelmien avulla. Menetelmien taustateorioina ovat ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys sekä sosiaalipedagoginen orientaatio ja sosiokulttuurinen innostaminen. Menetelmiä ovat esimerkiksi riittävän vanhemmuuden arviointilomakkeet, videotyöskentely, vanhemmuuden roolikartta ja vuorovaikutusharjoitukset. Intensiivijakson aikana perheille tehdään päivä- ja viikko-ohjelmat, joita perhe sitoutuu noudattamaan koko jakson ajan. Intensiivijakson jälkeen perheet asuvat kotonaan 2-3 kuukautta, jonka aikana perhetyö suunnataan heidän koteihinsa. Tämän jälkeen perheet tulevat takaisin Perhekeskukselle viiden vuorokauden intervallijaksolle. (Järvinen & Suova n.d.)

Asiakkaana Perhekeskuksessa on perheitä, joille palvelu tarjotaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena (Suova 2010). Perheiden kanssa tehtävän työn kannalta on tärkeää olla perillä asiakkaiden asiakasprofiilista. Asiakasprofiili koostuu esimerkiksi perherakenteesta, perheenjäsenten iästä, perheen erityistarpeista ja haasteista. Hyvällä asiakasprofiilin tuntemuksella taataan palvelun laadukkuus sekä riittävän tuen saaminen. (Sosiaaliportti 2011.)

Perhekeskuksen perhearviointijaksolla on vuosina 2008–2011 ollut yhteensä 16 perhettä. Perheet ovat pääasiassa olleet yksinhuoltajaperheitä. Kolmessa perheessä perhearviointijaksolla ovat olleet mukana molemmat vanhemmat eli koko perhe. Muutamassa tapauksessa toinen vanhemmista ei ole halunnut osallistua jaksolle ollenkaan. Osa perheiden vanhemmista on työelämässä mukana. Asiakkaina on ollut myös maahanmuuttajia. Lapsimäärät perheissä ovat vaihdelleet yhdestä viiteen. Perheiden taustalla voi olla monenlaisia ongelmia, kuten alkoholismi, huumeet, perheväkivalta ja mielenterveysongelmat. (E. Suova, haastattelu 9.1.2012.)

4 TUTKIMUKSEN TAUSTATEORIA

Tässä luvussa kuvataan tutkimuksen taustateorioita, joita ovat perhetyön, lastensuojelutyön sekä lastensuojelun perhetyön periaatteet. Lisäksi sosiaalipedagoginen orientaatio ja sosiokulttuurinen innostaminen ovat pohjana tutkimukselle. Koko tutkimusta ohjaa lastensuojelulaki (13.4.2007/417, 1:1 §), jonka tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun.

4.1 Lastensuojelutyö

Lastensuojelulla tarkoitetaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojeluprosessi alkaa lastensuojelutarpeen selvityksellä ja asiakassuunnitelman tekemisellä. Lisäksi järjestetään avohuollon tukitoimia. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 1:3 §.) Lastensuojelun toimintaa ohjaa lastensuojelulaki. Lastensuojelulain (13.4.2007/417, 1:4 §) mukaisesti lapsen on saatava ymmärtämystä ja hellyyttä sekä olla ikä- ja kehitystasoaan vastavassa asemassa.

Kun huoli lapsesta herää, lastensuojeluilmoituksen voi tehdä naapuri, sukulainen, perheenjäsen, lapsi itse tai kuka tahansa lapsesta ja lapsen turvallisuudesta huolestunut henkilö. Sosiaalityöntekijät tutkivat jokaisen ilmoituksen ja heidän vastuullaan on myös lastensuojelutarpeen selvitys. Työntekijät selvittävät lapsen ja perheen tilanteen sekä arvioivat tarvittavat tukitoimet. Jos lapsi on vaarassa, hänet voidaan sijoittaa kiireellisesti tai ohjata sijaishuoltoon. Kun ei ole kyse kiireellisestä tapauksesta, avohuollon tukitoimet ovat yksi vaihtoehto lapsen edun turvaamiseksi. (Lapsi ja perhekohtainen lastensuojeluprosessi -käsikirja n.d., 3-4.)

Avohuollon tukitoimien tehtävä on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä. Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. Kun viranomainen joutuu puuttumaan perheen yksityisyyteen tai toteuttamaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua, on päätöksiä tehtäessä aina pyrittävä mahdollisuuksien mukaan säilyttämään lapsen vanhempien oikeus ja velvollisuus lapsensa hyvinvoinnista ja kasvatuksesta. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 7:34-36 §.)

Lapsen huostaanottoon ja sijaishuoltoon ryhdytään, kun avohuollon tukitoimet eivät riitä ja lapsen kehitys tai terveys on vaarassa. Sijaishuollon tulee olla lapsen edun mukaista ja lasta tulee kuulla päätöksissä. Lapsen huostaanoton aikana sosiaalihuollosta vastaavalla toimielimellä on oikeus päättää lapsen elinpaikasta, hoidosta ja turvata lapsen kehitys. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi ja se päättyy lapsen täyttäessä 18 vuotta. Sijaishuollon päättymisen jälkeen lapselle tai nuorelle järjestetään jälkihuoltoa. Oikeus jälkihuoltoon säilyy viisi vuotta sijaishuollon päättymisen jälkeen tai siihen saakka, kunnes nuori täyttää 21 vuotta. (Lapsi ja perhekohdainen lastensuojeluprosessi-käsikirja n.d., 6-7.)

4.2 Lastensuojelun perhetyö

Perhetyö on työtä, jossa yhdistetään useamman erikoisalan osaaminen ja tieto. Perhetyöllä on tärkeä rooli hyvinvointiyhteiskunnassamme, jossa sen tehtävänä on tukea ja edistää erityistä tukea tarvitsevien perheiden elämänhallintaa haastavissa tilanteissa. Työtä ohjaa huoli perheiden ongelmista. Perhetyön asiakkaina ovat perheet ja niiden jäsenet yhdessä tai erikseen. Perhetyö on ennaltaehkäisevää tai korjaavaa ja perustuu lapsen edun toteutumiseen. Perhetyön tavoitteena on, että perhe löytää yhteisen ymmärryksen lapsen kasvatuksesta ja opetuksesta. Lapsen paras paikka on aina kuitenkin omien vanhempien luona, jos vain olosuhteet sen sallivat. (Nätkin & Vuori 2007, 7-8.)

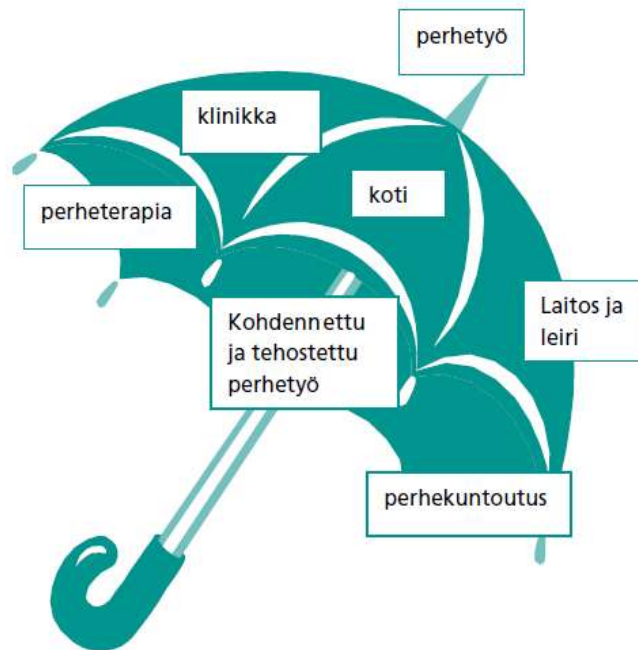
Perhetyön historia juontaa juurensa 1800-luvulle, jolloin ensimmäisiä perhetyön muotoja olivat kirkollinen vaivaishoito ja maallinen hyväntekeväisyisytyö. Myös kansalaisjärjestöt olivat uran uurtajia keksiessään ja kokeillessaan useita perhetyön toimintamuotoja. Ylempien yhteiskuntaluokkien sivistyneet naiset opettivat maalais- ja työläisnaisille perheen emännän taitoja hyväntekeväisyytenä. Marttaliitto jatkoi myöhemmin samankaltaista toimintaa. (Nätkin & Vuori 2007, 10-11.)

Lastensuojelun perhetyön varsinainen idea tuli Suomeen Ruotsista yhdyskuntatyön mukana. Mannerheimin Lastensuojeluliitto ja sosiaalihuolto aloittivat Suomessa vuonna 1976 tehostetun perhetyön kokeilun. Tarkoituksena oli kehittää kotipalvelua moniongelmaisille perheille. Tärkeimpiä kehityksen kohteita olivat perheiden innostaminen vuorovaikutukseen ympäristönsä kanssa sekä arkirutiinien opettaminen niin kotona kuin lasten kasvatuksessa. Kokeilun edetessä useampiin kuntiin, kodinhoitotyöstä muodostui enemmän nykyistä perhetyötä vastaavaa keskustelempaa työtä. Työn tarkoituksena oli auttaa perhettä ottamaan vastuuta omasta elämästään. Työntekijät alkoivat kutsua työtään perhetyöksi 1980- ja 1990-lukujen vaiheessa tapahtuneen lastensuojelun laitosrakenteen muutoksen jälkeen. Muutoksen myötä työ oli enemmän avohuollollista lastensuojelutyötä, joka perustui ratkaisukeskeiseen tulevaisuuteen suuntautuvaan viitekehukseen. (Reijonen 2005, 8-9.)

Lastensuojelun perhetyön tehtävä on kartoittaa ensisijaisesti lapsen tuen tarve, jotta hänen terveytensä ja kehityksensä ja kasvuolosuhteensa eivät vaarannu (LSL 7:34 §). Perhetyö näyttäytyy lastensuojelun asiakkuusprosessin kaikissa vaiheissa. Lastensuojelun perhetyöllä tarkoitetaan perheelle annettavaa tukea avohuollon tukitoimena tai huostaanoton päättyessä. Jokainen kunta ja työyhteisö määrittävät oman perhetyönsä struktuurin lastensuojelulakiin perustuen. (Heino 2008, 44-45.) Tämän vuoksi perhetyötä voidaan määritellä monella tavalla, kuten esimerkiksi peruspalvelujen, psykiatrian ja päihdehuollon kautta (Heino 2008, 3).

Lapsen tuen tarpeen kartoittamisen jälkeen asiakasta voidaan tukea tarpeenmukaisella tavalla ja tarvittaessa ohjata erilaista hoitoa ja kuntoutusta tarjoavien palvelujen piiriin. Lastensuojelun perhetyöllä tavoitellaan muutosta kohti toimivampaa perhe-elämää. Perhetyön avulla pyritään saamaan muutosta perheen toimintaan, lasten asemaan, kasvattamiseen ja huolenpitoon sekä vanhemmuuteen. (Heino 2008, 46.) Lasten tukea ei saa unohtaa hoidettaessa vanhempien ongelmia, kuten esimerkiksi päihderiippuvuutta tai mielenterveysongelmia. Vanhempien ongelmat ovat voineet aiheuttaa lapselle turvattomuutta ja itsetunnon heikkenemistä. Tämän vuoksi lapset tulisi huomioida työskentelyssä vanhempien toipumisprosessin aikana sekä sen jälkeen, sillä vanhemmat eivät silloin välttämättä siihen itse kykene. (Mattila 2004, 15.) Perhetyötä tehdään myös, kun perhe kohtaa kriisin. Akuuteissa kriisitapauksissa perhetyö on yleensä intensiivistä ja lyhytaikaista. Joskus perhetyö on perheen kannattelua pitkittyneessä kriisitilanteessa. Lastensuojelun perhetyön avulla voidaan selvittää myös huostaanoton tarve ja tarvittaessa välttyä turhilta huostaanotoilta. (Heino 2008, 46.)

Lastensuojelun perhetyö on hyvin monimuotoista. Sitä voidaan kuvata sateenvarjomallin avulla (Kuva 1). Sateenvarjomalli havainnollistaa sitä, missä lastensuojelun asiakasperheet voivat päästä perhetyön avun piiriin. Kuva osoittaa, että perhetyötä tehdään perheiden kotona sekä kodin ulkopuolella. Perheen tuen tarve ja tilanne määrittelevät perhetyön vaativuuden, osaamisen ja tukirakenteen.

Kuva 1. Perhetyön sateenvarjo (Heino 2008, 25.)

Lastensuojelun perhetyön monimuotoisuutta kuvaa myös se, että sen vaikeavuudesta ollaan eri mieltä. Johanna Hurtig (2003) kyseenalaistaa väitöskirjassaan Lasta suojelemassa lapsen riittävän avun saamisen, jos työkennelläin ainoastaan perheen vanhempien kanssa. Hurtig kuvaa tilannetta tiikuvan auttamistavan mallilla, jossa havainnollistetaan lapsen asemaa lastensuojelutyön prosessissa. Mallin perusteella Hurtig on sitä mieltä, että lapsen aitoja kohtaamistilanteita on liian vähän ja tieto lapsesta perustuu usein vain vanhempien ja työntekijöiden luomalle yhteiskäsitykselle. Hurtig kyseenalaistaa lapsen riittävän avun ja tuen saamisen, jos apu kohdistuu vain vanhempiin. Lapsi jää tässä tapauksessa vain välillisen avun saajaksi ja liian vähälle huomiolle. Hurtig kuitenkin toteaa väitöskirjansa tarkastelussa, että jos auttamistilanteissa on kyetty aitoon kohtaamiseen ja käsitelty perheen todellisia ongelmia, myös lapsi voi saada tarvitsemansa avun.

Hämeenlinnassa perhetyö jakaantuu kolmeen eri osa-alueeseen. Osa-alueet ovat ennaltaehkäisevä perhetyö, lastensuojelun avohuollon perhetyö ja korjaava perhetyö. Hämeenlinnassa lastensuojelun perhetyötä tehdään yksilö-, perhe- ja ryhmätöinä. Työ on yksilöllistä, suunnitelmallista ja tavoitteellista. Perhetyöntekijä ja sosiaalityöntekijä työskentelevät yhdessä perheen kanssa niin, että lapsen etu on toiminnan keskiössä. (Hämeenlinnan kaupunki 2008b.)

Ennaltaehkäisevän perhetyön avulla pyritään tukemaan lapsiperheitä kokonaisvaltaisesti, suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti. Ennaltaehkäisevä perhetyö tukee perhettä kokonaisuutena, mutta vastaa tarvittaessa myös yksilöllisiin tarpeisiin. Työskentely perustuu vapaaehtoisuuteen eikä se vaadi lähetettä tai asiakkuutta lastensuojelussa. Perustehtävänä ennaltaehkäisevässä perhetyössä on perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen. Ennaltaehkäisevän perhetyön avulla tuetaan vanhemmuutta, ohjataan lasten kasvatuksessa, opastetaan kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, vahvistetaan perheen toimintakykyä sekä vuorovaikutustaitoja. Lisäksi pyritään laajentamaan perheen sosiaalisia verkostoja ja sitä kautta ehkäisemään syrjäytymistä. (Sosiaaliportti 2012)

Lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen kartoitetaan lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävän perhetyön tarve. Tukitoimista tulee aina tehdä päätös. Työskentelyn tarve ja tavoitteet on kartoitettava ja kirjattava asiakassuunnitelmaan yhdessä perheen kanssa. Yhteisen työskentelyn avulla perhettä pyritään motivoimaan ja sitouttamaan toimintaan. Tavoitteena lastensuojelun avohuollon tukitoimena järjestettävässä perhetyössä ovat esimerkiksi haastavan elämäntilanteen pysäyttäminen ja uusien ongelmien ehkäiseminen. Perhe saattaa tarvita pitkäaikaistakin tukea ja kannattelua, jotta lapsi voisi asua edelleen kotona. Perhetyön tarvetta voidaan tarvittaessa arvioida työskentelyn aikana. (Sosiaaliportti 2012)

Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tekee lähetteen korjaavan perhetyön aloittamiseksi, jolloin perheellä on velvollisuus osallistua työskentelyyn. Työskentelyn aloittaminen, pituus, seuranta ja arviointi sovitaan yhdessä sosiaalityöntekijän ja perheen kanssa. Korjaava perhetyö on lastensuojelullista, suunnitelmallista ja tavoitteellista. Sen avulla pyritään selvittämään perheen tilanne ja tukemaan muutosta perheen arjessa. Korjaavan perhetyön avulla tuetaan ja kuntoutetaan haastavissa elämäntilanteissa olevia lapsiperheitä silloin, kun lapsen huolenpito, tarpeet ja turvallisuus ovat uhattuna. Korjaava perhetyön on tehostettua tukea, jossa perhettä voidaan joutua kontrolloimaan vahvasti. (Sosiaaliportti 2012) Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhearviointi on lastensuojelun avohuollon tukitoimi ja se on vaativien lastensuojeluperheiden kanssa tehtävää korjaavaa perhetyötä (Suova 2010).

4.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys

Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhearvioinnissa käytettävässä ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä työskentelyssä ei keskitytä varsinaisesti asiakkaan ongelmien syihin, vaan pyritään ratkaisemaan ongelmat vahvistamalla asiakkaan olemassa olevia voimavaroja. Työskentely painottuu vahvasti nykyhetkeen tai tulevaisuuteen, jonka vuoksi tavoitteiden asettaminen on olennaista ratkaisu- ja voimavarakeskeiselle työskentelylle. Vaikka ongelmien taustoihin ei varsinaisesti keskitytä, voidaan niistä silti keskustella. Ensiarvoisen tärkeää on kuitenkin kohdata asiakas siinä tilanteessa, missä hän tällä hetkellä on ja ottaa huomioon se, kuinka asiakas itse tilanteen kokee. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 171-172.)

Ratkaisukeskeisessä työotteessa työntekijä ei aseta asiakkaalle valmiita tavoitteita. Realistisia tavoitteita pohditaan yhdessä asiakkaan kanssa. Työntekijän tuen ja tarkentavien kysymysten avulla asiakkaan on mahdollista muodostaa pieniä ja konkreettisia tavoitteita. Näin ollen asiakkaan on helppompaa saavuttaa tavoitteet ajan kanssa ja saada lisää motivaatiota muuttua vanhoja ajatus- ja käyttäytymismalleja. Nämä pienet välitavoitteet ovat tärkeitä matkalla kohti päätavoitetta. (Vilén ym. 2002, 183.)

4.4 Sosiaalipedagoginen orientaatio

Sosiaalipedagogisen orientaation avulla pyritään perhearvioinnissa tukemaan ihmisen elämänhallintaa hänen eri elämäntilanteissaan. Asiakkaan kanssa pyritään dialogiseen ja tasavertaiseen yhteistyösuhteeseen, jossa asiakas on oman elämänsä asiantuntija. Sosiaalipedagogisen työn kautta ihmiselle annetaan mahdollisuus ja välineitä ihmisarvoiseen elämään. Yhteistyössä pyritään auttamaan asiakasta tulemaan tietoisemmaksi itsestään ja elämästään, sekä kasvamaan oman elämänsä tekijäksi, subjektiksi. Kasvu tapahtuu aina yhteisöissä, vuorovaikutuksessa toisiinsa, mikä antaa mahdollisuuden oman toiminnan arvioimiseen. Osallisuus yhteisöissä vahvistaa ihmisen ymmärrystä itsestään yksilönä. Sosiaalipedagogiikan ydintä on ihmisten syrjäytymisen ja sosiaalisen ahdingon vähentäminen, sekä yhteiskunnallisen osallisuuden lisääminen. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 42-44.)

Sosiokulttuurisella innostamisella tarkoitetaan sosiaalipedagogisuuteen perustuvaa toimintaan aktivoimista ja motivoimista ihmisen omissa yhteisöissä ja arjessa. Toiminnan kautta pyritään saamaan ihmiset liikkeelle ja haluamaan muutosta oman elämänsä parantamiseen. Sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteena on lisätä ihmisten välistä vuorovaikutusta sekä lisätä ihmisten toimintakykyä ja voimavaroja. Sen avulla voidaan tukea ihmisten jaksamista ja he voivat löytää itsestään myös jotakin uutta. Innostavan toiminnan kautta lisätään ihmisten yhteiskunnallista osallisuutta ja vahvistetaan verkostoja. (Kurki 2000, 16-19.)

5 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Perheen arki ja dynamiikka sekä vuorovaikutus ja vanhemmuus ovat olennaisia käsitteitä tutkimuksen kannalta. Tässä luvussa kuvaamme näitä perheelle ominaisia piirteitä. Käsitteiden tunteminen auttaa ymmärtämään perhetyöhön vaikuttavia erilaisia tekijöitä. Myös perhearvioinnissa nämä käsitteet ovat työskentelyn keskiössä.

5.1 Perhe

Perhe-käsitteen määrittelemineen on haastavaa, koska ihmiset määrittelevät sitä eri tavoin. Käsitteelle ei olekaan olemassa yhtä määritelmää, koska nykyään on monta vaihtoehtoa sille, mitä perheellä tarkoitetaan. Yhteiskunta tekee koko ajan työtä sen eteen, että uudenlaisia perhemalleja hyväksyttäisiin julkisesti. (Jallinoja 2000, 187.)

Yleisimmin perheeksi mielletään kahden eri sukupuolta olevan aikuisen perhe, jossa lapsi on asunut koko ikänsä biologisten vanhempiensa kanssa yhdessä. Tätä kokonaisuutta kutsutaan ydinperheeksi. (Heino 2007, 31.) Perinteisen ydinperheen lisäksi perheeksi voidaan käsittää myös yksihuoltajaperhe, jolloin toinen vanhemmista muodostaa lapsensa kanssa talouden. Uusperheeksi kutsutaan perhettä, jonka vanhemmilla tai toisella heistä on lapsia edellisestä parisuhteesta. Lisäksi on perheitä, joihin on joko adoptoitu tai sijoitettu lapsi. Tällöin kumpikaan vanhemmista ei ole lapsen biologinen vanhempi. Myös samaa sukupuolta olevien vanhempien muodostamien perheiden lukumäärä on lisääntymässä. Näistä perhemääritelmistä huolimatta jokainen ihminen määrittelee oman subjektiivisen tunteuksensa pohjalta mikä ja millainen on hänen perheensä. (Wahlberg 2000, 35-37.)

Perheen sisällä syntyy ihmiselle läheisimmät ja merkityksellisimmät ihmissuhteet. Perheen perustehtävä on myös luoda kasvu ympäristö, jossa lapsi rakentaa käsityksen itsestään, mahdollisuuksistaan sekä oman elämänsä tarkoituksesta. Lapsella on oltava mahdollisuus kasvaa perheessä omana persoonana ilman rajoituksia ja vaatimuksia. Jokaisen perheenjäsenen hyvinvointi on tärkeää koko perheyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Jos perheen perustehtävä ei toteudu, voi perheen elämästä kadota elämänilo ja -rohkeus. (Mattila 2004, 13-14.)

Hyvin toimivassa perheessä vanhempien ja lasten roolit ovat selkeät. Vanhemmat tekevät päätöksiä ja sääntöjä ja kantavat vastuun niistä. Vanhemmat ovat vastuussa lastensa hyvinvoinnista ja tarpeiden tyydyttämisestä. Perheen hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että myös vanhempien parisuhde on toimiva ja voimavaroja antava. Ongelmia ratkaistaan yhdessä niin, että kaikkien mielipiteet tulevat kuulluiksi. Yhdessä toimimalla syntyy vastavuoroisuutta, jossa jokainen perheenjäsen on valmis antamaan oman panoksensa perheen hyvinvoinnin takaamiseksi. Tavoitteena on kasvattaa lapsista vastuullisia aikuisia, jotka vaalivat omassa elämässään kotona opittuja terveitä arvoja. (Wahlberg 2000, 51.)

Arki ja sen erilaiset ilmiöt ovat tuttuja asioita jokaisessa perheessä. Arkeen liittyvät erilaiset kielikuvat, joita ovat esimerkiksi arjen rumba, hulabaloo ja hässäkät. Edellä mainitut sanonnat kuvaavat hyvin lapsiperheiden monimuotoista arkea. Päivittäin ja viikoittain toistuvat tilanteet, kuten vanhempien työajat, lasten hoitoajat, nukkuma-ajat ja ruokailurytmit luovat rutiinin elämään. Näiden rutiinien kautta lapset kykenevät hahmottamaan omaa arkeansa. Voidaankin sanoa, että jokapäiväinen arki on perheenjäsenten välistä tunteiden siirräntää, tunnetyötä ja ilmapiirin luomista. Arki koostuu erilaisista käytänteistä, aikatauluista ja rutiineista ja niiden yhteensovittamisesta. Yhteiskunnan tarjoamat puitteet vaikuttavat myös siihen, miten perheiden arki muuttaa muotoaan. (Rönkä, Malinen & Lämsä 2009, 12-13.)

5.2 Perheen dynamiikka

Perheen dynamiikkaa voidaan käsitellä erilaisista näkökulmista. Tässä tutkimuksessa perheen dynamiikkaa on päätetty tarkastella systeemisestä näkökulmasta, jossa jokaisen perheenjäsenen toiminta vaikuttaa koko systeemin eli perheen toimintaan. Amerikkalainen psykiatrian professori Murray Bowen on ollut uranuurtaja perhetutkimuksessa. Hän kehitti uuden teorian ihmisen käyttäytymisestä, johon perustuen hän kehitti uuden perheterapiamenetelmän. Bowen (n.d.) on kuvannut perhettä monimuotoisena yksikkönä, jossa perheenjäsenten välillä on vahvat tunnesiteet. Perheen dynamiikka muodostuu hänen mukaansa niistä tavoista, joiden avulla perheenjäsenet ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Perheen dynamiikan syntymiseen vaikuttavat perheen omat perinteet, kommunikaatiotavat ja -taidot, käyttäytymismallit sekä perheen keskinäiset tunnesiteet. (Bowen n.d.)

Perheteoriassaan Bowen kuvaa perhettä emotionaalisenä yksikkönä sekä systeeminä, jossa vuorovaikutus on hyvin monimuotoista. Toisinaan perheenjäsen saattaa tuntea itsensä etäiseksi tai irtonaiseksi muusta perheestä, mutta Bowenin mukaan tämä on usein vain tunne eikä fakta. Perheenjäsenten vaikutus toisiinsa on todella suuri. Vaikutukset näkyvät sekä ajatuksissa, tunteissa että toiminnassa. Bowen kuvaa tätä saman ihon alla elämiseksi. Perheenjäsenillä on tarve saada huomiota, hyväksyntää ja tukea perheyhteisössään. Tärkeää on saada myös kaikkien tarpeet ja odotukset tyydytettyä sekä vastata avun tarpeeseen. Yhteisöllisyys luo siteen perheenjäsenten välille. Muutos yhden perheenjäsenen toiminnassa vaikuttaa koko perheyhteisön toimintaan. Perheenjäsenet ovat aina jollakin tavalla riippuvaisia toisistaan, mutta riippuvuuden aste saattaa vaihdella. (Bowen n.d.)

5.3 Vanhemmuus

Elämä muuttuu vanhemmuuden myötä merkittäväällä tavalla. Vanhemmuuden myötä vanhempi ymmärtää myös omaa lapsuuttaan paremmin. Voi herätä kysymys, onko riittävän hyvä vanhempi. Siihen vaikuttavat vanhemman oma lapsuus ja menneisyys sekä nykyinen elämäntilanne. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d.)

Lapselle riittävän hyvä vanhemmuus on sitä, että hänen kehitysvaiheensa mukaiset tarpeet tulevat tyydytetyiksi. Tärkeää on, että kaikilla perheenjäsenillä on mahdollisuus ilmaista erilaisia tunteita. Pääpaino tulisi kuitenkin olla myönteisillä tunteilla, koska siten myös lapset oppivat suhtautumaan ympäristöönsä myönteisesti. Vanhemmat luovat parisuhteensa avulla lapselle käsityksen miehen ja naisen välisestä suhteesta ja yhteistyöstä. Tätä mallia lapsi usein toteuttaa myöhemmin omassa elämässään. Toimimalla johdonmukaisesti sekä parisuhteessa että kasvatuksessa vanhemmat opettavat lapselle, että sanojen ja tekojen on oltava samansuuntaisia. (Wahlberg 2000, 50-51.)

Monet perhearvioinnin perheistä tarvitsevat apua mielenterveyden ylläpitämiseen. Tästä syystä tutkimuksessa on huomioitu myös psykiatrinen näkökulma vanhemmuuteen. Kuopion yliopiston psykiatrian klinikan tutkimusprofessori Mauri Marttusen (2006) mukaan vanhemman tulee olla itsensä kanssa psyykkisessä tasapainossa, jotta hän kykenee erottamaan omat tarpeensa ja toiveensa lapsensa tarpeista. Ymmärtääkseen lastaan, hänen on kyettävä asettumaan lapsensa asemaan. Vanhemman tehtävä on asettaa rajoja ja ottaa vastaan erilaisia tunteita, koska niiden avulla lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Liian vapaa kasvatusta aiheuttaa lapsessa turvattomuutta ja epätietoisuutta, mutta liian tiukat rajat vievät tilaa kasvulta ja kehitykseltä.

Voimavaroja vanhemmuuteen tuovat vanhemman tahto rakastaa lapsiaan, huolehtia heistä sekä palvella heidän kasvuaan. Vanhemmalla tulee olla tahtoa ja pyrkimystä kehittää itseään vanhempana lasten kasvun myötä. Näin toimien vanhempi lisää omia voimavarojaan ja samalla huolehtii siitä, että lapsen perustarpeet täyttyvät. Vanhemman on hyvä tunnistaa omat tunteensa, jotta hän voi erottaa ne lapsen tunteista. Tästä syystä vanhemman on hyvä tarkastella omaa elämäntarinaansa ja sen mukanaan tuomia vahvuuksia ja heikkouksia. (Mattila 2004, 14.)

5.4 Vuorovaikutus

Perheenjäsenten keskinäisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä toimiva vuorovaikutus on keskeisellä sijalla arjen hallinnassa. On todettu, että hyvä varhainen vuorovaikutus vanhemman ja lapsen välillä sekä herkkyys lapsen tarpeiden tyydyttämiselle suojaavat lapsen kehitystä. Perhetyössä perhetyöntekijä tukee ja tarkkailee perheen vuorovaikutustaitoja. Hän puuttuu korjaavasti puutteellisiin vuorovaikutustilanteisiin sekä antaa myönteistä palautetta onnistumisista. Työntekijän tehtäviin kuuluu myös kartoittaa vanhemmille kuvaa lapsen kokonaistarpeista. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 151.)

Vuorovaikutus käsitetään ajatusten ja tunteiden jakamiseksi. Se voi olla myös ajatusten ja tunteiden peilaamista toisen ihmisen kanssa. Vuorovaikutus on siis yhdessä tekemistä ja yhdessä olemista. Vuorovaikutus voi olla sekä sanallista että sanatonta. Sanatonta viestintää ovat lähinnä ilmeet ja eleet eli kehon kieli. Sanallista vuorovaikutusta käymme verbaalisesti eli puhumalla. Se liittyy myös kirjoitetun kielen ymmärtämiseen. Sanaton ja sanallinen vuorovaikutus eivät välttämättä aina kohtaa. Vaikka ihminen sanoisikin ääneen jonkin asian, kehon kieli saattaa viestittää, mitä mieltä hän todella on asiasta. (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002, 19-20.)

Psykiatri John Bowlby on aikanaan luonut kiintymyssuhdeteorian, jossa perehdytään erilaisiin vuorovaikutusmalleihin vanhemman ja vauvan välillä. Tarkastelun alla oli, kuinka erilaiset vuorovaikutusmallit vaikuttavat lapsen myöhäisempään kehitykseen. Lapsen minäkuva muodostuu suhteessa siihen, miten häntä on hoidettu ja kuinka hyvin hänen tarpeisiinsa on vastattu. Myönteinen minäkuva on perusta hyvälle itsetunnolle, luottamukselle toisiin ihmisiin ja omaan kykyyn rakastaa. (Ritkala, Ojanen, Sivén, Vihunen & Vilén 2009, 157.)

Lapsella on luontainen tarve kiinnittyä häntä hoitavaan aikuiseen, sillä se on pakollista hänen hengissä pysymisensä kannalta. Pieni vauva hakee huomiota itkemällä. Myöhemmin lapsi osoittaa kiinnittymiskäyttäytymistään aikuiselle seuraamalla, takertumalla, nimeltä kutsumalla ja yleisellä protestoinnilla erotilanteissa. Lapselle on tärkeää saada oikeita reaktioita tunteidensa peiliksi. Siten lapsi oppii tunnistamaan ja hyväksymään omia tunteitaan. (Sinkkonen 2000, 22-23.)

Vuorovaikutuksen perusedellytys on dialogi. Dialogin avulla pyritään rakentamaan yhteistä ymmärrystä todellisuudesta. Ymmärretyksi tulemisella ja ymmärtämisellä on ihmistä voimaannuttava vaikutus. Tästä syystä vastavuoroisuus dialogin aikana on tärkeää, koska silloin molemmilla osapuolilla on mahdollisuus osallistua tilanteen luomiseen ja rakentaa yhteisymmärrystä. (Mönkkönen 2007, 86-87.)

6 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tutkimuksen tehtävänä oli selvittää, mitä Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhearviointijakso on tuottanut perheiden arkeen. Tätä pyrittiin selvittämään seuraavien kysymysten avulla:

1. Mikä on muuttunut perheen arjessa?
2. Mikä on muuttunut lapsen arjessa?
3. Mikä on muuttunut vanhemmuudessa?

Tutkimuskysymykset muodostettiin perhearviointijaksolla käytettyjen palautelomakkeiden vastausten pohjalta. Näiden tutkimuskysymysten pohjalta pyrittiin kartoittamaan perheiden kokemuksia perhearvioinnista, sillä ne toimivat myös haastatteluteemoina. Tutkimuskysymyksiä tarkennettiin haastattelussa lisäkysymysten avulla, jotta saataisiin mahdollisimman paljon yksityiskohtaista ja tarkoituksenmukaista tietoa. Tavoitteena oli myös kehittää perhearviointimenetelmää perheiden kokemusten avulla.

7 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa kerrotaan tutkimuksen kohderyhmästä, aineiston hankintamenetelmästä, analysointimenetelmästä sekä tutkimuksen toteuttamisesta käytännössä. Opinnäytetyön aihetta valittaessa päädyttiin tekemään kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Se tuntui luontevimmalta vaihtoehdolta, vaikka osallistavan toiminnan tutkiminen sosiaalipedagogisen orientaation näkökulmasta olisi ollut varmasti myös mielenkiintoista.

7.1 Laadullinen tutkimus

Laadullisessa tutkimuksessa tutkitaan konkreettisten muuttujien ja määrien sijasta ilmiöitä sekä erityisesti tutkittavien näkökulmia tutkittavaan ilmiöön liittyen. Laadullinen tutkimus on usein prosessi, jonka edetessä tutkijan näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät vähitellen. Tämän vuoksi myös tutkimuksen eri elementit, kuten tutkimustehtävä, teorianmuodostus sekä aineiston analyysi kehittyvät ja elävät koko tutkimusprojektin ajan. (Kiviniemi 2001, 68.)

Laadullisessa tutkimuksessa on tarpeen rajoittaa hankittavan aineiston määrää, sillä esimerkiksi teemahaastattelussa käsitellään tutkittavaan teemaan oletettavasti liittyviä seikkoja. Laadulliselle analyysille on tyypillistä, että aineistohavainnot pätevät poikkeuksetta koko aineistoon. Oleellisen tärkeitä ovat kuitenkin esille tulevat uudet ilmiöt, joita tutkija ei ole tullut ennalta ajatelleeksi. Laadullisessa tutkimuksessa voidaan viitata myös aiempiin tutkimuksiin ja aihetta käsittelevään kirjallisuuteen aineistohavaintoja selitettäessä. Laadullinen tutkimus voi sisältää myös puhesitaatteja, jotka toimivat yksittäisinä viittauksina aineistoon. (Alasuutari 2011, 51-52.)

7.2 Kohderyhmä

Kaiken kaikkiaan Perhekeskuksen perhearviointijaksolla on ollut 16 perhettä vuosina 2008–2011. Tämän tutkimuksen kohderyhmä koostui perhearviointijaksolla olleista kolmen perheen vanhemmista. Haastateltaviksi valittiin siis kaikki perhearviointijaksolla olleet ydinperheet, koska haluttiin tietää, onko perhearviointijakso vaikuttanut eri tavalla puolisoihin. Haastateltavana oli kolme äitiä ja kolme isää. Perhearviointijaksolla mukana olleet lapset olivat iältään 1-6-vuotiaita.

Olemme rajanneet haastattelun koskemaan perheiden vanhempia, sillä lapset perheissä ovat eri-ikäisiä. Ikäjakauksen vuoksi lapsilta on haasteellista saada tutkimustuloksellisesti luotettavaa tietoa. Lasten haastattelu olisi vaatinut myös erilaista valmistautumista kuin vanhempien haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 59.)

7.3 Aineiston hankinta

Aineistoa päätettiin kerätä haastattelemalla Perhekeskuksen perhearviointijaksolla olleita perheitä. Perheitä haluttiin haastatella henkilökohtaisesti, sillä perheiden kohtaaminen olisi sitä myötä kokonaisvaltaisempaa ja aineiston keruu sekä analysointi hedelmällisempää. Haastattelun myötä saataisiin paremmin kuuluviin haastateltavien oma ääni ja omat kokemukset. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.)

Ihminen kerää erilaisia kokemuksia koko elämänsä ajan. Kokemukset antavat ihmiselle uusia näkemyksiä asioista ja valmiuksia suoriutua erilaisista tilanteista. Kokemus-sanaa käytetään myös kerrottaessa erilaisista mielenpainuvista tilanteista. Nämä tilanteet voivat muuttaa jopa ihmisen identiteettiä. Kokemusten kautta ihminen myös omaksuu erilaisia tietoja ja taitoja. (Kotkavirta 2002, 15-16.) Haastattelemalla ihmisiä heidän kokemuksistaan saadaan luotettavaa tietoa heidän todellisuudestaan (Lammenranta 2002, 58).

Hämeenlinnan Perhekeskus arvioi omaa toimintaansa palautelomakkeiden avulla. Perhearviointijaksolla olleet perheet täyttivät palautelomakkeen arviointijakson jälkeen ja arvioivat jakson aikaista työskentelyä ja sen laatua. Vanhempien vastausten perusteella muodostettiin teemat haastatteluille.

Haastattelumenetelmistä opinnäytetyöhön valittiin teemahaastattelu. Teemahaastattelu on aineistonkeruumuoto, jossa haastattelun aihepiirit ja teema-alueet ovat ennalta suunniteltu. Kysymyksenasettelua ja muotoa ei ole kuitenkaan määritelty tarkasti ennen haastattelun alkua. Teemahaastattelussa tutkija käyttää tukilistaa, jonka avulla hän huolehtii, että suunnitellut teemat käsitellään tutkittavan kanssa. Haastattelu etenee luontevan keskustelun kautta. (Eskola & Vastamäki 2001, 26-27.)

Teemahaastattelu on lomakehaastatteluun verrattuna hieman vapaamuotoisempi ja voidaan siten luokitella puolistrukturoiduksi haastatteluksi. Puolistrukturoitua haastattelua voidaan käyttää myös silloin, kun käsitellään emotionaalisesti arkoja aiheita. Teemahaastattelulle on ominaista, että haastateltavien määrä on melko pieni, sillä haastatteluista saatavan aineiston analyysi on melko haastavaa. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35-38.)

Haastattelut, erityisesti teemahaastattelu, voidaan toteuttaa yksilöhaastattelun lisäksi myös ryhmämuotoisena. Ryhmähaastatteluista saatava aineisto on yleensä hieman erityyppistä kuin yksilöhaastatteluissa. Tämä voi mahdollisesti johtua esimerkiksi siitä, että yleensä ryhmän sisäiset suhteet ja dynamiikka vaikuttavat haastateltavien vastauksiin. Toiset voivat rohkautua keskustelemaan ryhmässä enemmän kuin itsekseen, mutta toisaalta ryhmän paine voi vaikuttaa vastauksiin myös negatiivisesti. (Eskola & Vastamäki 2001, 27.) Haastattelu toteutettiin parihaastatteluna, joka on ryhmähaastattelun alalaji. Parihaastattelua on käytetty, kun haastatellaan perheitä tai aviopareja aiheesta, joka koskee molempia osapuolia. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 61.)

Haastattelimme kolmen perheen vanhempia. Heille lähetettiin esittelykirje koskien opinnäytetyötämme ja tulevaa haastattelua. Kirjeessä kerrottiin haastatteluteemoista, sillä onnistuneen haastattelun takaamiseksi on eettisesti oikein antaa alustavaa tietoa haastattelusta tiedonantajille. Kun haastatteluluvasta sovitaan henkilökohtaisesti, on harvinaista, että tiedonantaja kieltäytyy haastattelusta tai sen sisällön käytöstä tutkimusaineistona. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 173; Tuomi & Sarajärvi 2009, 73-74.) Näin ollen haastatteluajankohdat sovittiin haastateltavien kanssa puhelimitse. Haastattelut nauhoitettiin, sillä siihen saatiin lupa perheiden vanhemmilta. Nauhoituksen myötä oli helpompi keskittyä vanhempien kohtaamiseen haastattelutilanteessa. Vanhemmat osallistuivat haastatteluun vapaaehtoisesti, joten myös haastattelun nauhoittaminen oli heille vapaaehtoista. Haastattelutilanteessa vanhemmille annettiin paperilla teemahaastattelu-runko, jotta heidän olisi helpompi seurata haastattelun etenemistä sekä tarvittaessa palata jo läpi käytyihin kysymyksiin.

Vanhempien haastattelut litteroitiin. Litterointi tarkoittaa nauhoitusten eli haastatteluaineiston kirjoittamista tekstimuotoon. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista, että analysoitava aineisto on tekstimuodossa. Näin ollen aineistoa on helpompi analysoida, sillä litterointi mahdollistaa järjestelmällisen läpikäynnin sekä aineiston ryhmittelyn ja luokittelun. Haastatteluaineistoa litteroidessa tulee kiinnittää huomiota litteroinnin tarkkuuteen, sillä se on suorassa yhteydessä tutkimuksen luottamuksellisuuden kanssa. Litteroinnin tulee siis vastata täysin haastateltavien suullisia lausumia. (Vilka 2005, 115-116.)

7.4 Sisällönanalyysi

Tässä opinnäytetyössä aineiston analysointi toteutettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä käyttäen. Tuomen ja Sarajärven (2009, 108-113, 117) mukaan teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä taustateoria käsiteltävästä aiheesta tiedetään jo etukäteen. Tässä tutkimuksessa taustateoria sekä palautelomakkeiden vastaukset ohjasivat haastatteluteemojen muodostamista. Kun tutkimusaineisto oli litteroitu, aineisto pelkistettiin ja ryhmiteltiin. Aineisto pelkistettiin kirjaamalla tutkimustehtävän kannalta olennaiset ilmaukset ylös. Seuraavaksi aineisto käytiin tarkasti läpi ja ryhmiteltiin ennalta määriteltyjen teemojen alle, joita olivat perheen arki, vanhemmuus ja lapsen arki. Sisällönanalyysissä teoriaa ja johtopäätöksiä verrataan koko ajan haastatteluaineistoon, sillä aineistosta voi muodostua uutta teoriaa.

Tässä opinnäytetyössä käytettiin teemoittelua varsinaisena analyysitekniikkana. Teemahaastattelulle on ennalta määritetty tietyt teemat, jotka toimivat haastattelutilanteessa runkona. Haastatteluaineisto voidaan teemoitella. Ennen teemahaastattelua asetetut teemat eivät välttämättä ole samoja kuin mitkä aineistoa analysoimalla nousevat olennaisiksi. Teemoittelu helpottaa tulosten analysointia ja johtopäätösten tekemistä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173.)

8 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulokset on jaoteltu ja otsikoitu etukäteen määriteltyjen teemojen mukaisesti. Teemat ovat perheen arki, vanhemmuus ja lapsen arki. Tuloksista nousi esiin myös kaksi uutta teemaa, joita ei ollut huomioitu aikaisemmin. Teemat olivat yksilöllinen tuki ja parisuhde. Tuloksiin on rajattu vain tutkimustehtävän kannalta oleelliset asiat. Tuloksista ei ole luettavissa, kumpi vanhemmista on vastaaja, koska sillä ei ole merkitystä tutkimustulosten kannalta. Ainoastaan yksittäisistä haastatteluaineiston puhesitaateista voi käydä ilmi haastateltavan sukupuoli. Tulosten käsittelyssä Perhekeskuksen palautelomakkeet antoivat tukea ja taustatietoa haastatteluista saatuun aineistoon. Teemaosioiden ensimmäinen kappale toimii aina yhteenvetona koko osiolla. Luvun lopussa on yhteenvetotaulukko (Taulukko 1) siitä, mitä perhearviointi oli tuottanut jaksolla olleiden perheiden elämään.

8.1 Perheen arki

Analysoidun aineiston pohjalta voitiin todeta, että perheen arki oli muuttunut merkittävästi perhearviointijakson aikana ja sen jälkeen. Vanhempien mukaan suurimmat muutokset arkeen olivat tulleet selkeän päivärytmin tuoman säännöllisyyden ja järjestelmällisyyden myötä. Päivärytmi oli suunniteltu perhearviointijaksolla yhdessä Perhekeskuksen henkilökunnan kanssa perheiden tarpeiden mukaisesti. Perhearviointijakson jälkeen perheiden arki oli rauhoittunut huomattavasti. Perheet olivat ymmärtäneet jakson aikana yhdessä tekemisen ja olemisen tärkeyden, jonka myötä heistä oli tullut tiiviimpi perheyhteisö. Perhearviointijakso oli antanut myös yksilöllistä tukea. Jakso oli innostanut, aktivoinut ja motivoinut vanhempia.

Perheet kokivat, että perhearviointijakson aikana rakennetulla päivärytmillä oli ollut merkittävä vaikutus perheen arjen sujuvuuteen. Myös viikko-ohjelma oli auttanut arjen pyörittämisessä. Perheiden mielestä arki oli kokonaisuudessaan toimivampaa, kun oli selkeät raamit siitä, mitä tehdään ja milloin. Säännöllisyys oli helpottanut arjen aikatauluttamista ja rytmittämistä. Tämän vuoksi perheillä oli enemmän aikaa yhteiselle tekemiselle ja olemiselle.

Yhteisen ajan löytäminen oli edesauttanut perheitä muodostamaan tiiviimmän perheyhteisön. Perhearviointijakson avulla perheet olivat oppineet toimimaan perheenä ja tekemään asioita yhdessä. Perheet kokivat, että perhearviointijakso oli tuonut heitä paljon yhteen ja heillä oli hyvä olla yhdessä. Tiiviimmän perheyhteisön muodostumista ja yhteisen ajan löytymistä oli edesauttanut myös Perhekeskuksen kodinomainen perheasunto, jossa ei ole ollenkaan viihde-elektroniikkaa. Kotioloissa käytettiin enemmän aikaa esimerkiksi tieto- tai pelikoneella olemiseen.

- - me kulutettiin aikaa tosi paljon pelaamalla, lukemalla, leikkimällä lasten kanssa, ni kyllä se (Perhekeskus) on varmasti ollu niille tosi ihana paikka - - ei varmasti oltas päästy kotona niin tiekkö yhteen sitte et, vaikka meil ois se jakso ollu täällä kotona, ni ei olis kyllä varmaan onnistunu. - -

Aineistosta kävi ilmi, että perhearviointijakso oli ollut tehokas pysäyttävä perheiden haastaville elämäntilanteille. Jakson jälkeen perheet kokivat elämäntilanteidensa rauhoittuneen. Rauhoittumista oli edesauttanut perhearviointijakson aikana saatu yksilöllinen tuki. Yksilötyöskentelyn myötä perheiden vanhempia oli innostettu ja motivoitu osallistumaan enemmän perheen arjen pyörittämiseen. Erään haastateltavan työllistyminen oli mahdollistunut toisen vanhemman aktivoitumisen myötä. Perhearviointijakson aikana kehittyneet vuorovaikutustaidot olivat myös edesauttaneet perheen arjen toimivuutta.

8.2 Lapsen arki

Haastatteluista ilmeni, että vanhempien mielestä oleellisinta lapsen arjen muutoksessa oli vanhempien kyky asettaa turvalliset rajat lapsilleen. Rajojen asettamisen tärkeyteen oli erityisesti paneuduttu perhearviointijaksolla. Myös päivärytmin noudattaminen nousi esille tärkeänä asiana. Parantuneen vuorovaikutuksen kautta vanhemman ja lapsen yhteinen aika oli lisääntynyt. Onnistumisen kokemuksen olivat lisänneet vanhempien tahtoa ja luovuutta kehittää lapsen arkea.

Vanhempien mielestä turvallisten rajojen asettaminen näkyi lapsessa rauhallisuutena ja tyytyväisyytenä. Rajojen asettamisen myötä lapsella oli mahdollisuus olla lapsen ikätasoa vastaavassa asemassa. Rajoista oli kyety myös neuvottelemaan lasten kanssa yhdessä.

Säännöllinen päivärytmi oli osaltaan tehnyt lapsen arjesta toimivampaa ja turvallisempaa. Toistuvat toimintatavat helpottivat vanhempia ja lapsia ennakoimaan tulevaa. Päivärytmin avulla myös lapsen kehityksen mukaiset tarpeet täyttyivät. Ruokailut ja nukkumaanmenot olivat helpottuneet päivittäisten rutiinien myötä.

- - päivärytmi on vaikuttanu siihen, että lapsi on ilosempi ja energisempi, rauhallinen ja nauraa ja on tosi niinku onnellinen lapsi. - -

Toimiva vuorovaikutus oli lisännyt yhteistoimintaa vanhempien ja lasten välillä. Perheet kertoivat yhteisten keskusteluiden, leikkien ja ulkoilun lisääntyneen perhearviointijakson jälkeen. Lasten kanssa käydään dialogia onnistumisista ja epäonnistumisista. Vanhempien välisen toimivan vuorovaikutuksen myötä lapset eivät ole joutuneet kärsimään vanhempien äännekkäistä riidoista. Myös fyysinen läheisyys oli lisääntynyt lasten ja vanhempien välillä.

Perhearviointijakso oli motivoinut vanhempia kehittämään lastensa arkea jaksolla opittujen menetelmien avulla. Lisäksi osa vanhemmista oli keksinyt itse uusia tapoja tehdä asioita yhdessä lasten kanssa. Vanhempien yhteiset kasvatusmenetelmät olivat tehneet lapsen arjesta turvallisempaa. Eräs vanhemmista kertoi saaneensa ideoita uusiin menetelmiin työpaikaltaan, jonne työllistyminen mahdollistui perhearviointijakson avulla.

8.3 Vanhemmuus

Tutkimusaineiston perusteella vanhemmuus oli vahvistunut huomattavasti perhearviointijakson aikana ja myös sen jälkeen. Vanhemmuutta oli opittu jakamaan tasapuolisesti vanhempien kesken. Perhearviointijaksolla oli pyritty kehittämään vanhempien keskinäistä sekä vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Haastateltavien mukaan vuorovaikutus oli parantunut huomattavasti. Vanhemmat kokivat saaneensa tukea ja vahvistusta myös omaan äitiyteensä ja isyyteensä.

Vanhemmat kokivat voimaantuneensa vanhempina perhearviointijakson aikana. Vanhemmat kertoivat oppineensa jakson aikana monia uusia hyödyllisiä toimintatapoja. He olivat mielestään saaneet paremman otteen vanhemmuuteensa.

- - löysi ittiesä vanhempana, että vähän niinku enemmän rupes ymmärtään sitä, että mitä tää vanhemmuus tosiaan on - -

Perhearviointijakson myötä vanhemmat olivat onnistuneet jakamaan vanhemmuutta tasapuolisesti. Molemmat vanhemmista olivat halukkaampia ottamaan vastuuta perheen yhteisistä asioista. Vanhemmuuden ja vastuun jakaminen oli helpottunut, koska passiivisempi osapuoli oli saatu aktivoitua. Suurimman osan vastuusta kantanut vanhempi koki saaneensa helpotusta vastuun tuomiin paineisiin. Perhearviointijaksolla vanhemmille löytyi myös yhteinen linja lasten kasvatuksesta. Löydetyt yhteiset arvot ja säännöt vahvistivat vanhemmuutta ja sen jakamista. Vanhempien välisen vuorovaikutuksen laadun parantuminen oli lisännyt vanhempien kykyä kuunnella ja ottaa toisen mielipiteet huomioon lasten kasvatuksessa.

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen paraneminen oli auttanut vanhempia tutustumaan lapsiinsa paremmin. Tästä johtuen tunneside lapsen ja vanhemman välillä oli selvästi vahvistunut.

- - meille syntyi siellä perhekeskusarviointijaksolla mun ja lapsen välille se vuorovaikutus mikä pitää äidillä ja lapsella olla. - - Siitä se (perhetyöntekijä) kehu meitä et me onnistuttiin paremmin ku ei jolleki perheille tuu koskaan sitä äidille ja lapselle sitä sidettä. Meille tuli.

Vanhemmat olivat oppineet huomioimaan paremmin lastensa käyttäytymistä ja tunnetiloja sekä toimimaan niiden mukaisesti. Vanhemmat kokivat saaneensa apua turvallisten rajojen asettamiseen perhearviointijaksolla. Vanhemmat olivat sitä mieltä, että he osasivat asettaa tiukkoja rajoja olemalla kuitenkin helliä ja välittäviä vanhempia. Myös vanhempien kärsivällisyys ja varmuus lasten kasvattamisessa oli lisääntynyt.

Vanhemmuuden vahvistumisen tuoman varmuuden myötä vanhempien on helpompi keskittyä lasten kasvattamiseen ja perheestä huolehtimiseen. Sen ansiosta ylimääräinen stressi on vähentynyt. Henkilökohtaisena haasteena vanhemmat kokivat omien rajojen tunnistamisen ja niiden noudattamisen.

8.4 Yksilöllinen tuki

Tämä teema nousi toisena uutena käsitteenä esille haastatteluaineistosta. Vanhemmat kertoivat tehneensä suuren työn myös itsensä kanssa perhearviointijaksolla. Vanhemmat olivat käyneet yhdessä perhetyöntekijän kanssa läpi arkoja henkilökohtaisia asioita, kuten mielenterveysongelmiaan, huonoa itseluottamustaan, omia rajojaan sekä elämäkokemuksiaan.

- - kyllä se niin pysäytti sen homman ja laitto kaiken uusiks.
- - Iso henkinen työ tuli kanssa tehtyä. Laitettua kaikki ne arvot uudesti.

Perhearviointijaksolla käytyjen keskusteluiden ansiosta vanhemmat olivat löytäneet itsestään paljon uusia puolia, kuten avoimuuden, omaaloitteisuuden ja kiireettömyyden. Haastateltavat kertoivat suuresta muutoksesta heidän itseluottamuksessaan. Vahvistuneen itseluottamuksen myötä he olivat oppineet arvostamaan itseään uudella tavalla. Seuraava sitaatti on pitkä, mutta kuvaa hyvin sitä, kuinka suuri merkitys perhetyöntekijän sanoilla voi olla asiakkaan koko elämään.

Mä sain tosi paljon. (Perhetyöntekijä) otti mut ihan niinku. Me tehtiin tehtäviä ja joka kerta se sai musta enemmän ja enemmän irti. Mä voin kertoa yhden kommelluksen mikä meille kävi. Mä sanoin, et mussa ei oo mitään kaunista, niin (perhetyöntekijä) sanoi, että tuuppa tähän seisoon, et mikä sussa onkaan, et katoppa tonne peiliin, mist kohtaa sä oot kaunis? Mä sanoin, et tästä tähän. Aaa, tulihan se sieltä, että mikä sussa on kaunista, no hiukset, no tulihan se sieltä ja sit ruvettiin hirveesti nauraan. Ennen en nähny itsessäni mitään hyvää ja sitten se toi peilin ja sano, et kato mitä sä näät sielä.

Vanhemmat kokivat itsensä tasapainoisemmiksi ja voimaantuneemmiksi kuin ennen perhearviointijaksoa jaksolla saamansa henkilökohtaisen avun vuoksi. Voimaantumista oli lisännyt mahdollisuus viettää myös omaa aikaa. Tästä esimerkkinä eräs vanhemmista mainitsi konserttimatkan, josta oli kovasti nauttinut. Keskusteluiden avulla vanhemmat kykenivät löytämään haasteistaan itselleen myös voimavaroja. Vanhemmuuteen saatu tuki on lisännyt myös vanhempien yksilöllistä kasvua ja kehitystä.

- - löysi itensä toisenlaisena ihmisenä - -

- - Se annetaan se tulevaisuus siihen pieneen käteen että, jokainen tekee omat ratkaisunsa sitten.

8.5 Parisuhde

Yksilöllisen tuen ohella myös parisuhde nousi esille uutena teemana aiheistosta. Vanhemmat kokivat myös parisuhteensa vahvistuneen perhearviointijakson avulla. Puolisot olivat oppineet ottamaan toisiaan enemmän huomioon sekä antamaan toisilleen tilaa hengittää. Vahvistuneen parisuhteen tuoman turvallisuuden tunteen ansiosta pariskunnat olivat kyenneet olemaan toisillensa avoimempia tunteistaan, ajatuksistaan ja toiveistaan kuin ennen perhearviointijaksoa.

Puolisot kykenivät perhearviointijakson jälkeen keskustelemaan eri tavalla vaikeistakin asioista. He olivat ymmärtäneet jakson aikana myös kumppaninsa kuuntelemisen tärkeyden. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen myötä pariskuntien keskinäinen ymmärrys oli lisääntynyt. Yhteisymmärryksen ja luottamuksen ansiosta yhteiset vastuut oli helpompi jakaa. Pariskuntien yhteinen aika vahvistaisi parisuhdetta entisestään. Perhearviointijakson avulla vältyttiin myös melko varmalta erolta.

8.6 Vanhempien palaute perhearviointijaksosta

Haastatteluissa vanhemmilta pyydettiin palautetta perhearviointijaksosta. Palaute oli pääasiassa myönteistä. Ainoat asiat, joihin toivottiin parannusta, olivat Perhekeskuksen perheasunnon keittiön varustustaso sekä kunnollisen parisängyn puuttuminen. Lisäksi vanhemmilta pyydettiin uusia ideoita perhearvioinnin kehittämiseen.

Kaikki haastatellut vanhemmat suosittelisivat lämpimästi perhearviointijaksoa muillekin haastavassa elämäntilanteessa oleville perheille. Aluksi monella vanhemmalla oli ollut vahvoja ennakkoluuloja perhearviointijaksoa kohtaan, mutta taitava henkilökunta oli onnistunut luomaan perheille turvalliset olosuhteet ja luottamuksellisen ilmapiirin. Varsinkin perhetyöntekijä ja hänen tapansa työskennellä ja kohdata perheet olivat olleet vanhempien mielestä merkittävässä asemassa perhearviointijakson onnistumisen kannalta.

Ja kokemuksesta ehkä muillekin, että vaikka aluksi tuntui ettei halua mennä sinne, mutta kyllä se vaan sitten, kyl se vaan kannattaa, kun tommonen mahdollisuus annetaan - -

- - me saatiin siellä tosiaan rakennettua rehellinen, hyvä niinkun homma työntekijöitten kanssa - - kyllähän se tietysti henkisesti väsytti, mutta onnistumisien kautta voittoon ja hyvin on tänne sieltä palvellu. - - siellä tosiaan pääsi rauhoittuun.

Perhearviointijaksolla olleet vanhemmat kiittelivät perhetyöntekijää. Perhekeskuksen muuta henkilökuntaa ei koettu yhtä tärkeään asemaan jakson onnistumisen kannalta. Kun vanhemmilta kysyttiin, mikä oli parasta perhearviointijaksolla, oli ensimmäinen vastaus perhetyöntekijä. Hän antoi paljon myös yksilöllistä tukea, joka koettiin yleisesti ottaen erittäin tärkeäksi osa-alueeksi perhearviointijaksolla.

- - (perhetyöntekijä) oli vaan semmonen ihminen, että se sai ne asiat vaan toimiin - - ihminen niinku paikallansa tommotteeseen työhön - - pallo oli tottakai koko ajan meillä, että tota ni, kyllä siitä iso apu oli niin. - -

- - Parasta oli se, että kun siellä oli sellainen ihminen, joka osas sen homman, se oli niinku sen puoleen onnistunu. - -

- - (perhetyöntekijän) kans tehtiin sitten ne kaikki suurimmat työt.

Haastatteluista nousi esiin muutamia kehitysehdotuksia perhearviointijaksolle. Tärkeimpinä esille nousivat yksilöllisen tuen ja keskustelun lisääminen. Vanhemmat kokivat, että yksilötyöskentelyllä oli ollut suurin myönteinen merkitys heidän elämänmuutokseensa. Tästä syystä he toivoisivat yksilötyöskentelyä lisää perhearviointijaksolle. Vanhemmilta nousi ajatus myös siitä, että perhearviointijakson jälkeisiä intervallijaksoja voisi olla kaksi tai useampikin. He pitivät tärkeänä mahdollisuutta saada kodin ulkopuolista tukea lasten kasvaessa ja elämäntilanteiden muuttuessa.

Muutamit vanhemmista olisivat toivoneet perhearviointijaksolle yhteistoimintaa Perhekeskuksen muiden asukkaiden kanssa, koska he kokivat välillä olevansa hieman eristäytyneinä heistä. Vanhemmat pohtivat myös mahdollisuutta, että kaksi perhettä osallistuisi samanaikaisesti perhearviointijaksolle. Tällainen tilanne mahdollistaisi vertaistuen saamisen, mutta vaatisi enemmän resursseja ja tiloja Perhekeskukselta. Vaikka vanhemmat pitivät perheasunnon kodikkuudesta, he toivoivat tilavampaa perhehuoneistoa.

Yhteenvetotaulukosta (Taulukko 1) voidaan nähdä, mitä perhearviointi on tuottanut jaksolla olleiden perheiden arkeen. Tutkimustulokset on jaoteltu ja otsikoitu etukäteen määriteltyjen teemojen mukaisesti, joita ovat perheen arki, vanhemmuus ja lapsen arki. Tuloksista nousi esiin myös kaksi uutta teemaa, joita ei ollut huomioitu aikaisemmin. Teemat olivat yksilöllinen tuki ja parisuhde. Teemojen alle on koottu keskeisimmät muutokset perheiden arjessa vanhempien näkökulmasta.

Taulukko 1. Perhearviointijakson vaikutus perheiden arkeen.

Mitä perhearviointi on tuottanut perhearviointijaksolla olleiden perheiden arkeen?				
Perheen arki	Vanhemmuus	Lapsen arki	Yksilöllinen tuki	Parisuhde
Päivärytmin myötä tullut säännöllisyys ja järjestelmällisyys	Vanhemmuus vahvistunut	Turvalliset rajat ja säännöt kasvun tukena	Voimavarat ja motivaatio lisääntyneet	Toisen huomioon ottaminen lisääntynyt
Yhdessä tekeminen ja oleminen lisääntynyt -> tiiviimpi yhteisö	Vanhemmuuden jakaminen lisääntynyt	Päivärytmi arjen tukena	Oman itsen löytäminen mahdollistunut	Keskustelu ja kuuntelu lisääntynyt
Elämä rauhoittunut	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus parantunut	Vuorovaikutus lapsen kanssa lisääntynyt (yhteinen aika)	Itseluottamus lisääntynyt	Riitatilanteiden selvittäminen helpottunut
Yhteinen aika lisääntynyt	Ymmärrys yhteisestä vastuusta lisääntynyt	Luovuus ja motivaatio lapsen arjen kehittämisessä lisääntyneet	Vuorovaikutustaidot parantuneet	Erotilanne vältetty
	Tahto arjen kehittämiseen jatkunut kotona		Aktivoituminen ja motivoituminen perheyhteisön jäsenenä	

9 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mitä Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhearviointi on tuottanut jaksolla olleiden perheiden arkeen. Johtopäätöksissä vastataan tutkimuskysymyksiin, joiden avulla pyritään selvittämään, mikä on muuttunut perheiden arjessa, vanhemmuudessa sekä lasten arjessa. Johtopäätökset on kirjoitettu tulosten pohjalta peilaamalla niitä opinnäytetyön teoriaosuuteen. Johtopäätökset ovat syntyneet teorian ja haastatteluista saatujen tulosten vuoropuhelusta, jolloin ne täydentävät toisiaan luoden yhtenäisen kokonaisuuden. Tuloksista on etsitty keskeisimmät asiat, joiden perusteella johtopäätökset on tehty. Johtopäätöksiä tehtäessä pyritään ymmärtämään, mitä asiat tutkittaville merkitsevät eli asetetaan heidän asemaansa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 113).

9.1 Perheen arki

Tutkimustuloksista nousee esiin perheen arkeen liittyviä ilmiöitä, joita ei ollut huomioitu tutkimuksen taustateorioissa. Tästä syystä tässä luvussa teoriaosuutta täydennetään avaamalla käsitettä perheen arjen struktuurista ja sen merkityksestä perheen elämään. Haastatteluista nousivat uusina ilmiöinä esille parisuhteen merkitys sekä yksilöllisen tuen tarve. Näitäkin aiheita on lähestytty teoreettisesta viitekehyksestä.

Tuloksia tarkasteltaessa voidaan huomata, että perhearvioinnilla oli ollut merkittävä myönteinen vaikutus perheiden arjen muuttumiseen. Perhearviointijakson työskentelyssä oli tulosten perusteella noudatettu sosiaalipedagogista orientaatiota. DalMason ja Kuosmasen (2008, 42-44) mukaan innostamisen ja tukemisen avulla ihmisen saavat voimavaroja oman elämänsä hallintaan. Voimavarojen ohella vanhemmat olivat saaneet perhearviointijaksolta työkaluja, joiden avulla he olivat kyenneet tulemaan enemmän tietoisiksi itsestään ja elämästään. Näiden muutosten avulla vanhemmat kykenivät toimimaan asiantuntijoina omassa elämässään. DalMason ja Kuosmasen mukaan sosiaalipedagogiikan ydintä on ihmisten syrjäytymisen ja sosiaalisen ahdingon vähentäminen sekä yhteiskunnallisen osallisuuden lisääminen. Tutkimustulosten perusteella perhearviointi oli kyennyt vastaamaan näihin vaatimuksiin.

Tulosten pohjalta voidaan päätellä, että sosiokulttuurisella innostamisella oli kyetty aktivoimaan ja motivoimaan perheitä heidän oman perheyhteisönsä arjessa. Kurjen (2000, 16-19) mukaan sosiokulttuurisen innostamisen kautta pyritään saamaan ihmiset liikkeelle ja haluamaan muutosta omaan elämäänsä. Sosiokulttuurisen innostamisen tavoitteena on myös lisätä ihmisten välistä vuorovaikutusta ja toimintakykyä ja voimavaroja. Tutkimustuloksista tulee ilmi, että perhearviointi oli lisännyt perheenjäsenten välistä vuorovaikutusta. Perhearviointi oli aktivoinut ja motivoinut perheitä toimimaan sekä kehittämään arkea yhdessä.

Tulosten pohjalta nähdään myös, että ratkaisu- ja voimavarakeskeisellä työskentelyllä on ollut olennainen osa perheiden arjen muutoksessa. Sen avulla oli kyetty löytämään ja vahvistamaan perheiden olemassa olleita tiedostamattomia voimavaroja. Perheiden itselleen asettamat tavoitteet olivat myös täyttyneet. Vilénin ym. (2002, 183) mielestä ratkaisu- ja voimavarakeskeinen työskentely painottuu vahvasti nykyhetkeen tai tulevaisuuteen, jonka vuoksi tavoitteiden asettaminen on olennainen osa työskentelyä. Itse asettamiensa tavoitteiden avulla perheet olivat motivoituneet toimintaan sekä onnistuneet muuttamaan vanhoja ajatus- ja käyttäytymismalleja.

Tuloksista ilmenee päivärytmin tuoma vaikutus perheiden arjen sujuvuuteen. Perhearviointijaksolla yhdessä suunniteltu päivärytmi oli tuonut mukanaan säännöllisyyttä ja järjestelmällisyyttä arkeen. Päivärytmin ja viikko-ohjelman myötä arjen pyörittäminen kotona oli helpottunut. Uuden aikataulun myötä perheille oli löytynyt myös enemmän yhteistä aikaa. Hovi-Pulsa (2011, 12-13) määrittelee perhetyötä arkisuuntautuneeksi, jonka tavoitteena on arjen struktuurin palauttaminen tai ylläpitäminen. Arjen struktuuriin liittyvät olennaisena osana kotityöt, kuten kodin puhtaudesta huolehtiminen, ruuanlaitto ja viikkosiivous. Hovi-Pulsan ajatuksen mukaisesti myös perheet olivat saaneet perhearviointijaksolta tukea normaaleihin arkirutiineihin, kuten säännöllisiin ruokailuihin ja nukkumaanmenoon. Myös Kivelä & Lempinen (2009, 14) ovat sitä mieltä, että arjen hallinta vaatii taitojen rutinoitumista muun muassa ruuanlaitossa, kodin puhtaana pitämisessä sekä toiminnan ja levon rytmittämisessä. Edellä mainittujen taitojen hallitseminen lisää viihtyvyyttä ja edistää koko perheyhteisön fyysistä ja psyykkistä jaksamista. Rutiineilla on merkittävää arjen hallintaa tukeva vaikutus.

Perhearviointijakson aikana kehittyneet vuorovaikutustaidot olivat myös edesauttaneet perheiden arjen toimivuutta. Järvinen ym. (2007, 151) toteavat, että perheenjäsenten keskinäisten vuorovaikutussuhteiden tukeminen on ensiarvoisen tärkeää, sillä toimiva vuorovaikutus on keskeisellä sijalla arjen hallinnassa.

Tuloksia tarkastelemalla huomataan, että yhteisen ajan löytyminen oli lisännyt perheiden yhteisöllisyyttä. Bowenin (n.d.) mukaan yhteisöllisyys luo siteen perheenjäsenten välille. Bowenin mukaan myös perheenjäsenten välinen vuorovaikutus lisää yhteisöllisyyttä ja sitä kautta perheen yhteisten tapojen ja perinteiden muodostumista. Perhearviointijakson avulla perheet olivat oppineet toimimaan perheenä ja tekemään asioita yhdessä.

9.2 Vanhemmuus

Tulokset osoittavat, että vanhemmuus oli vahvistunut huomattavasti sekä perhearviointijaksolla että sen jälkeen vanhempien välisen vuorovaikutuksen paranemisen myötä. Wahlberg (2000, 50-51) toteaa tärkeäksi sen, että vanhemmilla on mahdollisuus ilmaista turvallisesti erilaisia tunteitaan. Onnistuneen vuorovaikutussuhteen avulla lapsille syntyy myönteinen käsitys naisen ja miehen välisestä suhteesta ja yhteistyöstä.

Tuloksista selviää, että vanhemmat olivat voimaantuneet vanhempina perhearviointijakson aikana. He kertoivat oppineensa monia uusia hyödyllisiä toimintatapoja, joiden myötä he kokivat saaneensa paremman otteen vanhemmuuteen. Vanhempien kokemukset mukailevat Mattilan (2004, 14) teoriaa siitä, että voimavaroja vanhemmuuteen tuovat vanhempien tahto kehittää itseään ja toimintatapojaan vanhempana lasten kasvun myötä. Mattilan mukaan voimaantumisen tunnetta lisää vanhempien tahto rakastaa lapsiaan, huolehtia heistä sekä heidän kasvustaan. Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhearvioinnissa toteutuu Nätkinin ja Vuoren (2007, 7-8) määritelmä perhetyön tavoitteesta. Tavoitteena on, että perhe löytää yhteisen ymmärryksen lapsen kasvatuksesta ja opetuksesta.

Perhearviointijaksolla vanhemmat olivat oppineet jakamaan vastuuta vanhemmuudesta tasapuolisesti. Tätä oli edesauttanut passiivisemmän vanhemman onnistunut aktivointi ja motivointi sosiokulttuurisen innostamisen keinoin. Kurki (2000, 16-19) vahvistaa tämän toteamalla, että sosiokulttuurisen innostamisen avulla ihmiset saadaan haluamaan muutosta oman elämänsä parantamiseen. Myös Bowen (n.d) on sitä mieltä, että vastuun jakamisen myötä molempien vanhempien erilaiset tarpeet ja odotukset saadaan tyydytettyä.

9.3 Lapsen arki

Tutkimustuloksista ilmenee, että vanhempien mielestä oleellisinta lapsen arjen muutoksessa oli ollut vanhempien kyky asettaa turvalliset rajat lapsilleen. Vanhemmat kertoivat rajojen asettamisen myötä lasten olleen rauhallisempia ja tyytyväisempiä. Lastensuojelulain (13.4.2007/417, 1:4) mukaisesti lapsen on saatava ymmärtämystä ja hellyyttä sekä olla ikä- ja kehitystasoaan vastaavassa asemassa. Turvallisen kasvuympäristön ja rajojen myötä lastensuojelulain keskeinen periaate toteutuu.

Röngän ym. (2009, 12-13) mukaan lapset kykenevät hahmottamaan omaa arkeansa rutiinien kautta. Tulosten perusteella säännöllinen päivärytmi on tehnyt lapsen arjesta toimivampaa ja turvallisempaa. Kuten aikaisemmin tässä luvussa todetaan, on lapsen arjen toimivuus sidoksissa koko perheen arjen struktuuriin ja sen hallintaan. Arkirutiinit luovat lapselle järjestelmällisyyttä ja ennustettavuutta, jotka tuovat lapselle turvallisuuden tunteen. Lapsi pääsee nauttimaan hyvin luotujen aikataulujen myötä myös enemmän yhteisestä ajasta vanhempiensa kanssa. (Hovi-Pulsa 2011, 12-13; Kivelä & Lempinen 2009, 14.)

Perhearviointijakso on mahdollistanut vanhempien ja lasten välisen vuorovaikutuksen kehittymisen. Perheet kertoivat yhteisten keskusteluiden ja yhdessäolon lisääntyneen. Nämä ovat myös Vilénin ym. (2002, 19-20) mukaan vuorovaikutuksen perusedellytyksiä. Mönkkösen (2007, 86-87) mielestä onnistuneen vuorovaikutuksen perusedellytys onkin dialogi, jonka avulla pyritään rakentamaan yhteistä ymmärrystä todellisuudesta. Ymmärrettyksi tulemisella ja ymmärtämisellä on ihmistä voimauttava vaikutus. Dialogin aikana molemmat osapuolet osallistuvat yhteisymmärryksen rakentamiseen. Lapsen arki rikastui myös vanhempien motivoitumisen myötä. Vanhemmat olivat innostuneempia kehittämään luovasti lastensa arkea.

DalMason ja Kuosmasen (2008, 42-44) mukaan osallisuus yhteisöissä vahvistaa ihmisen ymmärrystä itsestään yksilönä. Tutkimustuloksista voidaan päätellä, että perhearviointijaksolla saatu yksilöllinen tuki motivoi vanhempia osallistumaan enemmän perheyhteisön toimintaan. Vanhemmat pitivät perhearviointijaksolta saatua yksilöllistä tukea erittäin tärkeänä. Bowen (n.d.) korostaa, että muutos yhden perheenjäsenen toiminnassa vaikuttaa koko perheyhteisön toimintaan. Perheenjäsenet ovat aina jollakin tavalla riippuvaisia toisistaan, mutta riippuvuuden aste saattaa vaihdella. Vanhemmat kokivat itsensä tasapainoisemmiksi ja voimaantuneiksi saamansa henkilökohtaisen avun johdosta.

Myös parisuhteen koettiin vahvistuneen perhearviointijaksolta saadun tuen avulla. Puolisot olivat oppineet ottamaan toisiaan enemmän huomioon sekä antamaan toisilleen tilaa hengittää. Vuorovaikutustaitojen kehittymisen myötä pariskuntien keskinäinen dialogi ja ymmärrys olivat lisääntyneet. Myös riitatilanteiden selvittäminen oli helpottunut dialogin myötä. Vilénin ym. (2002, 19-20) mielestä vuorovaikutus on ajatusten ja tunteiden jakamista. Sen avulla puolisot peilaavat ajatuksiaan ja tunteitaan keskenään. Kun vuorovaikutus toimii, on helpompi ymmärtää myös puolison sanaton viestintää ja toimia sen mukaan. Malisen ja Sevónin (2009, 175-176) mukaan toimivan parisuhteen tulee kestää hyvin arkea. Arjesta pitäisi osata nauttia sen haasteista huolimatta. He toteavat myös, että parisuhdetta ei tulisi hoitaa irrallaan arjesta, vaan osana arjen erilaisia hetkiä. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että vanhemmat olivat onnistuneet parantamaan parisuhdettaan toimivamman arjen avulla.

Tutkimustuloksista voidaan havaita, että perhetyöntekijän ratkaisu- ja voimavarakeskeisellä ja sosiaalipedagogisella osaamisella on merkittävä vaikutus työskentelyn onnistumisen ja laadun kannalta. Perhetyöntekijä oli onnistunut luomaan perheiden kanssa turvallisen ja luottamuksellisen suhteen sekä poistamaan heidän ennakkoluulonsa. Heino (2008, 52) toteaaakin, että työn laatuun vaikuttavat työntekijän ammatillinen osaaminen sekä kokemus työstä. Mitä vakavampi tilanne perheessä on, sitä vankempaa tulee perhetyöntekijän osaamisen olla.

10 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä tutkimuksen joka vaiheessa. Tutkijan tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimuksen arvioinnissa. Tutkijan tulee myös käyttää tutkimuksessaan eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä sekä tuoda avoimesti julki tutkimuksen tulokset. Tutkijan on arvostettava tutkimuksessaan käyttämiään lähteitä ja niiden kirjoittajia. Tutkijan tulee suunnitella, toteuttaa ja raportoida yksityiskohtaisesti tutkimustaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132-133.)

Hyvään tutkimuskäytäntöön kuuluu luottamuksellisuus. Luottamuksellisuudella tarkoitetaan yksittäisiä ihmisiä koskevia tietoja ja tietojen käytöstä, käsittelystä ja säilytyksestä annettuja lupauksia. Tietojen käytöstä sovitetaan ennen haastatteluita haastateltavien kanssa. Sekä tiedonkerääjien että tiedon käyttäjien tulee käsitellä aineistoa luottamuksellisesti. (Kuula & Tiitinen 2011, 450.) Ennen haastatteluita vanhempiin oltiin yhteydessä kirjeitse. Kirjeessä heille kerrottiin haastattelun teemat sekä haastatteluaineiston hävittämisestä tutkimuksen valmistuttua. Vanhempia muistutettiin aineiston luottamuksellisesta käsittelystä myös ennen haastattelun alkua. Näin toimien haluttiin saavuttaa haastateltavien luottamus sekä varmistaa tutkimuksen eettisyys.

Haastatteluja varten suunniteltiin tarkasti haastattelurunko, jotta aineisto olisi mahdollisimman kattava ja luotettava. Kysymykset teemoista muotoiltiin niin, että ne olisivat mahdollisimman ymmärrettäviä ja haastatteluaineistoa tuottavia. Hirsjärven & Hurmeen (2000, 184) mukaan laadukkuutta tutkimukselle lisää hyvä haastattelurunko. Myös teemojen syventäminen lisäkysymysten avulla on eduksi haastattelutilanteessa.

Tutkimusta varten haastateltiin kuutta henkilöä eli kolmea äitiä ja kolmea isää. Haastateltaviksi oli pyydetty kaikki vuosina 2008–2011 perhearviointijaksolla olleet ydinperheet. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa on usein joko liian vähän tai liian monta haastateltavaa. Liian suuresta aineistosta ei voi tehdä syvällisiä tulkintoja, kun taas liian pienestä aineistosta ei voi tehdä tilastollisia yleistyksiä. Haastattelemalla vain muutamaa ihmistä voidaan saada kuitenkin merkittävää tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58-59.) Tässä tutkimuksessa haluttiin pitää haastateltavien määrä kohtuullisena syvällisemmän tiedon ja yksityiskohtien saamiseksi sekä luotettavuuden takaamiseksi. Laajemmasta aineistosta olisi ollut haastavampaa etsiä tutkimuksen kannalta merkittäviä tietoja.

Tutkimuksen luotettavuuden vuoksi tutkijan on esitettävä, miten uskollisesti litterointi seuraa haastateltavien puhetta (Vilkkä 2005, 116). Luotettavuutta lisää myös haastatteluaineiston litteroiminen mahdollisimman pian haastattelun jälkeen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185). Tämän tutkimuksen haastattelut litteroitiin viikon kuluessa haastattelutilanteista. Litteroinnit tehtiin sanatarkasti haastateltavien puhetta mukaillen. Kuulan ja Tiitisen (2011, 452) mukaan eettisestä tutkimustavasta kertoo se, että aineisto anonymisoidaan eli sieltä poistetaan haastateltavien tunnistetiedot. Tutkimuksen litterointivaiheessa ei käytetty haastateltavien nimiä, vaan haastateltavat nimettiin äidiksi ja isäksi. Haastateltavien nimet eivät siis tule ilmi mistään.

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuutta lisää triangulaatio. Se voidaan eritellä neljään eri kategoriaan, jotka liittyvät tapaan tutkia aihetta. Aineistotriangulaatiossa voidaan hyödyntää useampia eri aineistoja tutkimusta tehdessä. Tutkijatriangulaatio kuvaa tilannetta, kun useampi tutkija tutkii samaa ilmiötä. Jos tutkimusaineiston tulkinnassa hyödynnetään useita teoreettisia näkökulmia, voidaan puhua teoriatriangulaatiosta. Menetelmätriangulaatio tarkoittaa, että tutkimusaineiston hankinnassa on käytetty useampia menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 142-146.) Näistä triangulaation muodoista on tutkimuksessa hyödynnetty kolmea viimeksi mainittua. Eri triangulaatiomuotoja apuna käyttäen tutkimuksesta on pyritty saamaan syvällisempi.

Hirsjärven & Hurmeen (2000, 20) mukaan tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat mukana koko tutkimusprosessin ajan. Tutkijalla on eettinen velvollisuus esittää mahdollisimman varmaa ja todennettua tietoa tutkimusaineiston pohjalta. Tutkimustuloksia esiteltäessä haastateltavien sanomaa ei ole muutettu. Myös sitaatit ovat osaltaan lisäämässä tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessa on luotettu siihen, että haastateltavat ovat puhuneet totta.

Luotettavuuden lisäämiseksi lukijalle tulee näyttää, mistä aineiston kokonaisuus koostuu. Tutkijan tulee myös kuvata ne aineiston osat, joille päähavainnot rakentuvat. Aineiston analyysin vahvuuksien esittelyn ohella on tärkeää käsitellä myös sen mahdollisia rajoituksia. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2011, 27.) Tutkimuksen toteutus on kuvattu tarkasti huomioiden tutkimusprosessin eri vaiheet.

11 POHDINTA

Tässä luvussa pohdimme tutkimuksemme tekemistä ja tuloksia sekä reflektoimme koko prosessin synnyttämiä ajatuksia ja uusia näkökulmia. Tarkastelemme myös tutkimuksesta nousseita kehittämisideoita sekä jatkotutkimusaiheita. Lopuksi tuomme esille sosionomin ammatillista osaamista perhetyössä.

Opinnäytetyössämme pyrimme selvittämään, mitä perhearviointi oli tuottanut jaksolla olleiden perheiden arkeen. Tutkimuksen avulla oli myös tarkoitus kehittää Hämeenlinnan Perhekeskuksen perhearviointimenetelmää. Keskeisessä roolissa tutkimuksen kannalta olivat perhearviointijaksolla olleet vanhemmat. Perhearvioinnin tutkimiselle oli tilaus, sillä sen vaikutuksia perheiden arkeen ei ollut tutkittu aikaisemmin. Perhekeskuksen perhetyöntekijän mukaan perhearviointia ei myöskään toteuteta Hämeenlinnan Perhekeskuksen käyttämässä muodossa muualla Suomessa, joten aikaisempia tutkimuksia siitä ei ollut (E. Suova, haastattelu 9.1.2012).

Tutkimustulokset osoittivat, että perhearviointijaksolla olleet perheet olivat tyytyväisiä perhearviointiin. Perhearviointijakson myötä perheiden arki oli muuttunut merkittävästi parempaan suuntaan. Suurimmat muutokset arkeen olivat tulleet selkeän päivärytmin tuoman säännöllisyyden ja järjestelmällisyyden myötä. Myös vanhemmuus oli vahvistunut huomattavasti perhearviointijakson aikana ja myös sen jälkeen. Vanhemmuutta oli opittu jakamaan tasapuolisesti vanhempien kesken sekä heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa oli parantunut. Oleellisin muutos lapsen arjessa oli turvallisten rajojen löytyminen säännöllisen päivärytmin ja parantuneen vuorovaikutuksen myötä. Tärkeäksi koettiin myös perhearviointijaksolta saatu yksilöllinen tuki, jonka vaikutukset näkyivät sekä parisuhteessa että vanhemmuudessa.

11.1 Tutkimusprosessin kuvaus ja arviointi

Käynnistimme opinnäytetyöprosessin syksyllä 2011. Lähetimme sähköpostia Hämeenlinnan alueen perhetyötä tekeville yksiköille ja tiedustelimme heiltä mahdollisia opinnäytetyöaiheita. Aiheita tuli niukasti, mutta onneksi löytyi yksi erityisesti meitä kiinnostava aihe Hämeenlinnan Perhekeskukselta. Aiheen löytymisen jälkeen sovimme tapaamisen työelämäyhteistyökumppanin kanssa. Koko prosessin aikana tapasimme perhetyöntekijää neljä kertaa sekä olimme häneen yhteydessä tarvittaessa sähköpostin avulla. Saimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan Hämeenlinnan kaupungilta joulukuussa 2011.

Tutkimuksemme kohderyhmä tarkentui prosessin alkuvaiheessa. Pohdimme tarkkaan, ketä olisi tarkoituksenmukaista haastatella tutkimustehtävän pohjalta. Päädyimme haastattelemaan perhearviointijaksolla olleiden ydinperheiden vanhempia. Saimme aluksi aiheen perhearvioinnin vaikuttavuudesta, mutta sen tutkiminen olisi vaatinut perhearviointijakson edeltävän ajan tutkimista perheiden elämässä. Rajasimme tutkimustamme siten, että sen painopiste oli perhearviointijaksolla ja sen jälkeen tapahtuneessa muutoksessa. Koemme aiheen rajaamisen olleen tarpeen käytettävissä olleen aikataulun kannalta. Vanhempien arvioidessa muutosta perheen arjessa huomasimme, että he vertasivat nykytilannettaan perhearviointijaksoa edeltäneeseen aikaan. Tämä asia lisäsi ymmärrystämme siitä, mitä kaikkea tulee huomioida muutosta arvioitaessa. Vaikka tutkimuksemme keskittyi perhearviointijakson tuomaan muutokseen, ei menneisyyttä kuitenkaan voi unohtaa. Aluksi epäolennaisilta tuntuvilla asioilla saattaa olla lopuksi suurikin merkitys, kuten meidän tutkimuksessamme. Mielestämme tämä huomio ei vaikuttanut kuitenkaan tutkimustuloksiimme, vaan kehitti meitä tutkijoina.

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen aineistonhankintamenetelmänä oli parihaastatteluna toteutettu teemahaastattelu perhearviointijaksolla olleille vanhemmille. Haastattelut sujuivat mielestämme hyvin. Pohdimme ennen haastatteluita sitä, voivatko omat ajatuksemme aiheeseen liittyen muuttua ensimmäisen haastattelun jälkeen ja vaikuttaa siten myöhempien haastatteluiden tuloksiin. Mielestämme kaikki haastattelut ovat kuitenkin olleet sisällöltään vertailukelpoisia.

Teemahaastattelujen toteuttaminen parihaastatteluna oli osittain haasteellista, sillä pariskuntien toinen osapuoli saattoi tuottaa aineistoa toista enemmän. Vaikka yritimme lisäkysymysten avulla osallistaa myös hiljaisempaa osapuolta haastatteluun, toinen osapuoli saattoi keskeyttää puolisonsa puheen. Totesimme, että oli haasteellista saada molempien haastatteltavien ääni tasapuolisesti kuuluviin. Tämän kokemuksen myötä on helpompaa toimia vastaavassa tilanteessa haastattelutilanteen vaatimalla tavalla. Haastatteluista kävi ilmi, että kaikki perheet olivat tyytyväisiä perhearviointijaksoon. Perheiden vanhempien välillä kuitenkin ilmeni eroja siinä, kuinka he kokivat hyötynsä jaksosta. Mielestämme tasapuolisen yksilöllisen tuen lisäämisellä näitä eroja voitaisiin kaventaa.

Kaiken kaikkiaan koimme liikuttavaksi sen, kuinka vanhemmat ottivat meidät kotonaan niin avoimesti vastaan ja kertoivat perheensä tilanteesta. Mielestämme tämä kertoo siitä, että olimme onnistuneet rakentamaan luottamusta vanhempien kanssa olemalla heihin henkilökohtaisesti yhteydessä jo ennen haastatteluja. Koti toimi turvallisena haastattelupaikkana haastatteltaville ja me koimme sen luottamuksen osoituksena, että he toivottivat meidät tervetulleiksi omaan kotiinsa. Veimme jokaisella haastattelukerralla perheille kukkia kiitokseksi siitä, että saimme tulla heidän koteihinsa haastattelemaan heitä.

Tulosten analysointi ja teemoittelu oli haastavaa, sillä kaikki asiat tuntuivat olevan sidoksissa toisiinsa. Teemoittelu ei ollut meille ennalta tuttu analyysimenetelmä, joten sen käyttäminen tuntui aluksi vieraalta. Eri aineistonanalyysikirjoja luettuamme oli vaikea hahmottaa teemoittelun tarkoitus osana analyysiprosessia. Lopulta kävi niin, että teemoittelua aloittaessamme huomasimme, että olimme osanneet jo käyttää menetelmää. Tehäväksi jäi alaluokkien muodostaminen. Muodostimme teemat haastattelukysymysten pohjalta, joten aineistosta ei erikseen tarvinnut etsiä niitä. Lisäksi aineistosta nousi kaksi uutta teemaa.

Mielestämme tutkimustulosten perusteella oli helppo tehdä johtopäätöksiä aineistosta. Uusien esille nousseiden teemojen kohdalla niihin liittyvä teoria sidottiin ainoastaan johtopäätökset-lukuun, sillä emme olleet huomioineet niitä taustateorioissa. Johtopäätöksiä tehdessä huomasimme, että olimme osanneet valita tutkimusta ohjaavat taustateoriamme oikein tutkimustehtävän kannalta.

Tutkimustehtävämme pysyi samana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Hiimme ainoastaan sanamuotoja vastaamaan paremmin tutkimuksen tarkoitusta. Päättävöitteenamme oli selvittää, mitä perhearviointi oli tuottanut vuosina 2008–2011 perhearviointijaksolla olleiden perheiden arkeen. Tutkimusaineistomme avulla kykenimme vastaamaan asettamiimme tutkimuskysymyksiin. Mielestämme tutkimusaineistomme oli kattava, sillä sieltä nousi esiin myös uusia tärkeitä ilmiöitä, joihin emme olleet varautuneet. Lisäksi löysimme aineistosta uusia ideoita perhearvioinnin kehittämistä varten.

Päätimme tehdä opinnäytetyön parina, sillä molempia kiinnosti perhetyö ja lastensuojelu. Olemme työskennelleet yhdessä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Olemme reflektoineet ajatuksiamme tutkimuksen aikana esiin nousseista asioista. Vaikka näkökulmamme olisivat olleet erilaisia, olemme dialogin avulla onnistuneet rakentamaan yhteistä ymmärrystä käsiteltävistä aiheista. Parityöskentelyn avulla saimme mielestämme tehtyä laadukkaan opinnäytetyön. Reflektoinnin ja dialogin avulla olemme myös varmistaneet tutkimuksen luotettavuuden ja eettisyyden.

Yhteistyö Hämeenlinnan Perhekeskuksen kanssa on ollut alusta asti toimivaa vuorovaikutuksellista työskentelyä. Perhetyöntekijältä löytyi aina aikaa ehdottamiimme palaveriä sekä saimme kaiken tarvitsemamme avun ja tiedon niitä pyydettyämme. Lisäksi olemme saaneet Perhekeskuksen perhetyöntekijältä tutkimukseen liittyvää lähdemateriaalia sekä hyviä ehdotuksia lähdekirjallisuuden etsimiseen. Perhekeskus luotti työskentelemme koko prosessin ajan ja saimme työskennellä vapaasti ja itsenäisesti.

Opinnäytetyötä ohjaavalta opettajalta haimme ohjausta mielestämme melko vähän, mutta riittävästi. Sovituilla ohjauskerroilla kävimme läpi opinnäytetyötä intensiivisesti ja tarkasti. Tapaamisten lisäksi saimme häneltä ohjausta myös sähköpostin välityksellä sekä tavatessamme ohimennen koulussa. Ohjaavan opettajan antama palaute opinnäytetyöstämme on antanut meille uusia näkökulmia ja ajatuksia sekä opettanut meitä olemaan tutkijoina kriittisiä ja uteliaita tutkimusaineistoa sekä teoriakirjallisuutta kohtaan.

Opinnäytetyöprosessi on ollut palkitseva, sillä se on antanut meille paljon uutta tietoa sekä käsitellystä aiheesta että tutkimuksen tekemisestä. Prosessi on ollut myös haastava, sillä aiheesta ei ole aikaisempia tutkimuksia. Meillä ei siis ollut käytettävissämme aikaisempia tutkimustuloksia, joita olisimme voineet käyttää tutkimuksemme tukena. Koemme, että on ollut antoisaa tutkia ja olla mukana kehittämässä näin tärkeää työtä. Toivomme, että olemme saavuttaneet Hämeenlinnan Perhekeskuksen asettamat tavoitteet tälle tutkimukselle.

11.2 Jatkotutkimusehdotukset

Hämeenlinnan Perhekeskuksen toteuttamaa perhearviointimallia ei ole aikaisemmin tutkittu, joten meillä on mielestämme ollut merkittävä vastuu tutkiessamme muutosta jaksolla olleiden perheiden arjessa. Tutkimuksemme sisällöstä nousi esille sekä jatkotutkimusaiheita että ideoita perhearvioinnin kehittämiseen.

Uusia ilmiöitä, joita tutkimusaineistostamme nousi esille, olivat yksilöllinen tuki ja parisuhde. Tutkimustulosten perusteella olisi tärkeää tutkia niiden merkitystä kehitettäessä perhearvioinnin palvelun laatua. Mielestämme esille nousseet ilmiöt koettiin myös haastatelluissa perheissä erittäin tärkeäksi osaksi perhearviointia.

Perhearviointia voisi tutkia myös lasten näkökulmasta haastatteleamalla lapsia tai toiminnallisien menetelmin. Näin saataisiin paremmin lapsen ääni kuuluviin. Mielestämme tämä olisi tärkeää, sillä tutkimuksestamme ilmenee, että vanhempien mielestä oli vaikeaa kertoa oman lapsensa arjen muutoksista.

Haastateltavat antoivat perhearvioinnista vain positiivista palautetta. Pyydettyä rakentavaa palautetta tai kehitysehdotuksia vanhemmilta tuli muutamia ideoita perhearvioinnin kehittämiseen. Vanhemmat toivoivat perhearvioinnin tarjoavan jatkossa enemmän yksilöllistä tukea, vertaistukea sekä useampia intervallijaksoja. Myös meidän mielestämme Perhekeskuksen tulisi tarjota yksilöllistä tukea ja useampia intervallijaksoja. Tämä tarkoittaisi sitä, että Perhekeskuksen olisi saatava lisää resursseja toimintansa kehittämiseen Hämeenlinnan kaupungilta. Lisäresursseilla tarkoitamme uusien työntekijöiden palkkaamista. Heinon (2008, 52) mukaan riittävä ammattitaitoinen henkilökunta takaa sen, että perheet saavat apua mahdollisimman monipuolisesti. Useamman työntekijän mukanaolo takaa työn laadullisuuden, sillä arviointia työstä tehdään koko ajan yhdessä reflektoiden erilaisia asioita ja tilanteita. Tästä johtuen olisi mielestämme perusteltua, että perhearvioinnissa olisi useampi perhetyöntekijä.

Mielestämme perhearviointia voisi kehittää myös seurantalomakkeen avulla. Perheille voisi lähettää esimerkiksi vuosi jakson loppumisen jälkeen lomakkeen, jonka avulla kysellään perheen kuulumisia. Tämä toiminta voisi kestää yhden perheen kohdalla esimerkiksi kolmen vuoden ajan. Seurannan avulla voitaisiin mitata perhearvioinnin vaikuttavuutta perheiden elämässä. Mahdollisiin esille tuleviin ongelmiin olisi helpompaa puuttua ajoissa. Seurannan myötä perheet kokisivat, että heistä pidetään huolta myös jakson jälkeen sekä heidän kynnyksensä hakea apua säilyisi matalana. Seurantalomakkeesta pitäisi kertoa perheille ja pyytää heiltä lupaa seurantaan jo perhearviointijakson aikana, jotta he voisivat suhtautua siihen asiaan kuuluvalla tavalla. Tarkoitus ei olisi vahtia perheitä, vaan turvata heidän hyvinvointinsa muuttuvissa elämäntilanteissa ja lasten kasvaessa.

11.3 Sosionomin ammatillinen osaaminen perhetyössä

Tämän opinnäytetyön myötä olemme pohtineet, kuinka sosionomi sijoituisi lastensuojelun perhetyön kentälle. Mielestämme sosionomin koulutus antaa hyvät valmiudet työskennellä myös perhetyön parissa. Sosionomikoulutuksessa kiinnitetään huomioita moniin eri osaamisalueisiin, joita sosionomi voi hyödyntää sosiaalialan tarjoamissa eri tehtävissä. Perhetyössä meillä sosionomeina on ymmärrys ja osaaminen sosiaalialan palvelujärjestelmän käytöstä ja sen tärkeydestä. Palvelujärjestelmän avulla voimme tarjota asiakkaille mahdollisimman monipuolisen ja tarkoituksenmukaisen avun, joka vastaa heidän tarpeitaan. Moniammatillista työryhmää apuna käyttäen saamme asiakkaan äänen mahdollisimman hyvin kuuluviin.

Sosionomeina meidän tulee käsittää sosiaalialan työ osana yhteiskuntaa. Yhteiskunnan taholta määritellään työtämme ohjaavat lait ja asetukset. Sosionomeina meidän on pysyttävä mukana yhteiskunnan kehityksen aiheuttamassa muutoksessa sekä osattava reflektoinnin avulla kriittisesti arvioida oman työmme laatua. Reflektointi auttaa meitä myös työskentelemään eettisesti oikein siten, että asiakkaan etu ja oikeudet ovat keskiössä.

Tämän opinnäytetyön myötä olemme ymmärtäneet sosiaalialan palvelujen kehittämisen tärkeyden. Sosionomeina meidän tulee jatkossakin tuottaa uutta tietoa tutkimalla ja kehittämällä sosiaalialan työtä. Palveluja tulee kehittää vastaamaan asiakkaiden tarpeita. Tästä syystä asiakkaiden kuuleminen on tärkeä osa kehittämistyötä.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Bowen, M. n.d. Bowen Theory. The Bowen Center. Viitattu 2.3.2012.
<http://www.thebowncenter.org/pages/theory.html>

DalMaso, R. & Kuosmanen, V. 2008. Subjektiuden ja emansipaation edistäminen on 2000-luvun sosionomin sosiaalipedagogisen ammatin ja työn ydintä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Jyväskylä: PS-kustanus.

Heino, T. 2007. Keitä ovat uudet lastensuojelun asiakkaat? Tutkimus lapsista ja perheistä tilastolukujen takana. Stakesin työpapereita 30/2007. Viitattu 17.2.2012.

www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T30-2007-VERKKO.pdf

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Viitattu 17.2.2012.

www.stakes.fi/verkkojulkaisut/tyopaperit/T9-2008-VERKKO.pdf

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hovi-Pulsa, R. 2011. Arkeen suuntautuvaa ja arjesta lähtevää muutostyötä. Teoksessa Hämäläinen, J. & Nietosvuori, L. (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Vuosikirja 2011. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa – etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Rovaniemi: Lapin Yliopistopaino.

Hämeenlinnan ammattikorkeakoulu. 2011. Oskari. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö AMKissa. Viitattu 28.11.2011.

http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/Oskari/Sosiaaliala/opintojen_lopus/opinnaytetyo/opinnaytetyo_AMKissa/tyoelamalahtoisuus_ja_TK

Hämeenlinnan kaupunki 2008a. Perhekeskus. Viitattu 16.11.2011.

<http://www.hameenlinna.fi/Lapsiperheiden-palvelut/Perhepalvelut/Lastensuojelu/Sijaishuolto/Perhekeskus/>

Hämeenlinnan kaupunki 2008b. Lastensuojelun perhetyö. Viitattu 25.11.2011.

<http://www.hameenlinna.fi/Lapsiperheiden-palvelut/Perhepalvelut/Lastensuojelu/Lastensuojelun-perhetyo/>

Jallinoja, R. 2000. Perheen aika. Helsinki: Otava.

Järvinen, M. & Suova, E. n.d. Perhekeskuksen perhearviointimalli 2008-2011.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita Prima.

Kivelä, V. & Lempinen, J. 2009. Arki hallintaan. Nuorten ryhmätoiminnan ohjaaminen. Turku: KOTA – Lasten ja nuorten hyvinvointi ry.

Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Kotkavirta, J. 2002. Kokemuksen ehdot ja hahmot. Teoksessa Haaparanta, L. & Oesch, E. (toim.) Kokemus. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.

Kuula, A. & Tiitinen, S. 2011. Eettiset kysymykset ja haastattelujen jatkokäyttö. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Lammenranta, M. 2002. Kokemus tiedon lähteenä. Teoksessa Haaparanta, L. & Oesch, E. (toim.) Kokemus. Tampere: Tampereen yliopistopaino.

Lapsi ja perhekohtainen lastensuojeluprosessi-käsikirja. n.d. Ylä-Pirkanmaan lastensuojelun kehittämishanke. Viitattu 1.12.2011. http://www.juupajoki.fi/perusturva/lastensuojelu/lastensuojeluprosessi_kasikirja.pdf

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Finlex. Viitattu 8.11.2011.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Malinen, K. & Sevón, E. 2009. Parisuhteen hoitaminen: Suhteiden arkea vai irtiottoja arjesta? Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) Perhe-elämän paletti. Jyväskylä: PS-kustannus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto n.d. Vanhemmuus muuttaa elämää. Vanhempainnetti. Vanhemmuus ja kasvatus. Viitattu 29.2.2012.

http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/vanhemmuus_ja_kasvatus/

Marttunen, M. 2006. Riittävän hyvä vanhemmuus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 29.2.2012.
http://www.ktl.fi/portal/suomi/julkaisut/kansanterveyslehti/lehdet_2005/9_2005/riittavan_hyva_vanhemmuus

Mattila, K-P. 2004. Perhekeskeinen ja lapsilähtöinen asenne on yhteisön hyvinvoinnin kulmakivi. Teoksessa Juntunen, A. (toim.) Tästä tulee tori. Näkökulmia turvalliseen kasvuun. Helsinki: Sininauhaliitto.

Mönkkönen, K. 2007. Vuorovaikutus. Dialoginen asiakastyö. Helsinki: Edita Prima.

Nätkin, R. & Vuori, J. 2007. Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino.

Pekkarinen, E. 2011. Lastensuojelun tieto ja tutkimus. Asiantuntijoiden näkökulma. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 51 & Lapsuudentutkimuksen seura & Lastensuojelun Keskusliitto & Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Viitattu 28.11.2011.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/lastensuojeluntieto.pdf>

Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” - ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön - Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Keuruu: PS-kustannus.

Ritmala, M., Ojanen, T., Sivén, T., Vihunen, R. & Vilén, M. 2009. Lapsen aika. Helsinki: WSOYpro oy.

Ruusuvuori, J., Nikander, P., & Hyvärinen, M. 2011. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.

Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. 2009. Pikkulapsiperheiden arjen paletti. Teoksessa Rönkä, A., Malinen, K. & Lämsä, T. (toim.) Perhe-elämän paletti. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sinkkonen, J. 2000. Ensimmäinen ikävuosi: Vuorovaikutuksen perusta. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.) Ulos umpikujasta. Porvoo: WSOY.

Sosiaaliportti 2011. Lastensuojelun käsikirja. Hallinto. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma eli Lastensuojelun suunnitelma. Suunnitelman lähtökohdat. Viitattu 12.1.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/hallinto/lastensuojelunsuunnitelmaII/lahtokohdat/>

Sosiaaliportti 2012. Lastensuojelun käsikirja. Työprosessi. Avohuolto. Muut lastensuojelun avohuollon tukitoimet. Perhetyö. Viitattu 16.3.2012. <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>

Suova, E. 2010. Perhekeskuksen perhepaikka ja perhearviointi. Esite.

Suova, E. 2012. Perhekeskus Hämeenlinna. Haastattelu 9.1.2012.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Wahlberg, K-E. 2000. Perhe- ja vuorovaikutus. Teoksessa Sinkkonen, J. & Pihlaja, P. (toim.) Ulos umpikujasta. Porvoo: WSOY.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

HAASTATTELUPYYNTÖ

Olemme sosionomiopiskelijoita Hämeen ammattikorkeakoulusta Hämeenlinnasta. Teemme opinnäytetyötä ja tutkimuksemme kohteena on perhearviointi Hämeenlinnan Perhekeskuksessa. Tutkimusta varten haluaisimme haastatella Teitä vanhempia, jotka olette olleet perhearviointijaksolla. Pyrimme haastattelujen avulla kartoittamaan perheiden kokemuksia perhearvioinnista. Tavoitteena on myös kehittää perhearviointimenetelmää Teidän kokemusten avulla, joten mielipiteenne on arvokas.

Haastattelun aihealueita ovat:

- Onko jokin muuttunut perheenne arjessa?
- Onko jokin muuttunut vanhemmuudessanne?
- Onko jokin muuttunut lapsenne elämässä?

Tarkoituksenaamme on nauhoittaa haastattelut, jotta saamme niistä kaiken jakamanne tiedon talteen tutkimustamme varten. Haastattelujen sisältö tullaan käsittelemään luottamuksellisesti eikä perheenjäsenten henkilöllisyydet tule missään vaiheessa esille. Haastattelumateriaali hävitetään tutkimuksen valmistuttua asianmukaisesti.

Olemme Teihin yhteydessä puhelimitse sen jälkeen, kun perhetyöntekijä on sopinut kanssanne haastattelupäivästä. Sovitaan sitten tarkemmin kellonajasta. Haastattelun on tarkoitus kestää noin 30-45 minuuttia. Haastattelu voidaan toteuttaa Perhekeskuksessa tai kotonanne.

Kiitokset jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin

Tiia Lahti

Tanja Uusitalo

TEEMAHAASTATTELURUNKO VANHEMMILLE

Haastattelukysymyksiä

Haastateltavien taustatiedot:

Ikä _____

Ammatti _____

Perhemuoto _____

- **Mikä on muuttunut perheen arjessa?**

1. Onko arkenne muuttunut perhearviointijakson jälkeen? Jos on, miten?
2. Opitko perhearviointijaksolla uusia tapoja arjen hallintaan?
3. Onko arki toimivampaa nyt kuin ennen perhearviointijaksoa? Jos on, miten?

- **Mikä on muuttunut vanhemmuudessa?**

1. Koetko vanhemmuutesi vahvistuneen? Kuinka paljon? (asteikolla 0-10) Perustelu?
2. Ovatko jotkut tietyt asiat erityisesti vahvistaneet vanhemmuuttasi? Mitkä?
3. Minkä arvosanan antaisit itsellesi vanhempana ennen perhearviointia ja minkä antaisit nyt sen jälkeen? (asteikolla 0-10) Perustelu?

- **Mikä on muuttunut lapsen arjessa?**

1. Onko lapsen arki muuttunut perhearviointijakson jälkeen? Jos on, miten?
2. Onko vuorovaikutus lapsen kanssa muuttunut jakson jälkeen? Jos on, miten?
3. Onko perhearviointijakso vaikuttanut sisarussuhteisiin? Jos on, miten?
4. Onko lapsen käytös muuttunut kotona/päiväkodissa/koulussa? Jos on, miten?

Mikä oli parasta perhearviointijaksolla?

Mitä olisitte toivoneet perhearviointijaksolle?

Voisitteko suositella perhearviointia muille haastavassa tilanteessa oleville perheille?

Onko vielä jotain muuta, mitä haluaisitte tuoda esille perhearviointijaksosta?

Kiitos!